

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Povědomí žáků druhého stupně základních škol
a studentů středních škol o problematice komerčního
sexuálního zneužívání dětí a mládeže**

Bakalářská práce

Jméno: Adéla Marešová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Špráchalová
Oponent práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Adéla Marešová

Studium: P17P0363

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Povědomí žáků 2. stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže**

Název bakalářské práce AJ: The awerness of commercial sexual exploitation of children and youth among students of lower - secondary schools and secondary schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá tématem komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Teoretická část pojednává o sexuálním zneužívání, které je součástí problematiky komerčního sexuálního zneužívání. Práce dále vymezuje formy komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže, pojem pachatele a oběti. Pozornost je rovněž věnována praktikám sexuálního vykořisťování dětí a mládeže v prostředí internetu. Výzkumné šetření je prováděno pomocí techniky dotazníku. Hlavním cílem empirického šetření je zkoumání povědomí žáků 2. stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

DUNOVSKÝ, Jiří. Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě. 1. vydání. Praha: Grada, 2005. 252 stran. ISBN 80-247-1201-6. HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 36 stran. ISBN 80-244-1367-1. MILFAIT, René. Komerční sexuální násilí na dětech. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. 216 stran. ISBN 978-80-7367-320-8. VANÍČKOVÁ, Eva. Dětská prostituce. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. 136 stran. ISBN 80-247-1138-9. WEISS, Petr a kolektiv. Sexuální zneužívání: pachatelé a oběti. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2000. 212 stran. ISBN 80-7169-795-8.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Špráchalová

Oponent: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Lucie Špráchalové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 7. května 2020

Adéla Marešová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce Mgr. Lucii Špráchalové za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup během tvorby této práce. Rovněž děkuji pedagogům oslovené základní a střední školy za ochotu spolupracovat při dotazníkovém šetření.

Anotace

MAREŠOVÁ, Adéla. *Povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 70 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou komerčního sexuálního zneužívání. Zprvu je definována cílová skupina dětí a mládeže, ke které se téma bakalářské práce váže. Vymezení těchto pojmů je nejednotné a poměrně problematické. Z toho důvodu je v práci popsán jak právní, tak pedagogický, psychologický a sociologický pohled. Vstup do sexuálního průmyslu se pojí s širokou škálou dalších negativních jevů. Pozornost je věnována zejména syndromu CAN, jehož předmětem je psychické a fyzické týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání dětí. Následně bakalářská práce definuje samotný jev komerčního sexuálního zneužívání a jeho formy, tedy dětskou prostituci, dětskou pornografii a obchod s lidmi. Teoretická část se rovněž zaměřuje na dnes velmi aktuální problém komerčního sexuálního vykořisťování dětí a mládeže v prostředí internetu. Za neméně důležitou je považována prevence zmíněných sociálně patologických jevů, které je rovněž věnována samostatná kapitola. Průzkumné šetření zjišťuje informovanost žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o komerčním sexuálním zneužívání dětí a mládeže. Použitou metodou ve výzkumném šetření je dotazník. Bakalářská práce poskytuje ucelený soubor teoretických poznatků, které napomohou k pochopení závažnosti veškerých uvedených negativních jevů.

Klíčová slova: komerční sexuální zneužívání, syndrom CAN, sexuální zneužívání, dětská prostituce, dětská pornografie, obchod s lidmi, sexting.

Annotation

MAREŠOVÁ, Adéla. *The awerness of commercial sexual exploitation of children and youth among students of lover-secondary schools and secondary schools*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 70 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor paper deals with the topic of commercial sexual exploitation. At first it is focused on defining the target group of children and youth which is related to the topic of this paper. The definition of terms children and youth is problematic, because each study field has a different point of view. For this reason the bachelor thesis describes juridical, pedagogical, psychological and sociological definitions of terms children and youth. Being part of sexual industry is related to a lot of social problematic phenomenons. The bachelor paper mainly focuses on defining Child Sexual Abuse and Neglect. Afterwards the bachelor thesis describes the phenomemon of commercial sexual exploitation and its forms as child prostitution, child pornography and human trafficking. Theoretical part also focuses on a popular phenomemon of commercial sexual exploitation of children and youth on the internet. As no less important it is considered a prevention of mentioned phenomenons which is described in a seperate chapter of the bachelor thesis. The practical part shows the level of awerness of commercial sexual exploitation of children and youth among students of lover-secondary schools and secondary schools. The method of the quantity-oriented research is a questionnaire survey. This bachelor thesis presents the theoretical knowledge of commercial sexual exploitation of children and youth which is useful for understanding the seriousness of this phenomemon.

Keywords: commercial sexual exploitaion, child abuse and neglect, sexual abuse, child prostitution, child pornography, human trafficking, sexting.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s Rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK) a Rektorským výnosem č. 9/2020 (Přechodná změna způsobu odevzdání bakalářských a diplomových prací).

Datum: 7. 5. 2020

Podpis studenta:.....

Obsah

1	Charakteristika cílové skupiny	11
1.1	Dětství jako právní, pedagogická, psychologická a sociologická kategorie	11
1.2	Mládež jako právní, pedagogická, psychologická a sociologická kategorie ...	13
2	Problematika syndromu CAN, sexuálního zneužívání (CSA) a komerčního sexuálního zneužívání (CSEC)	16
2.1	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)...	16
2.2	Sexuální zneužívání (CSA)	22
2.3	Komerční sexuální zneužívání (CSEC)	26
3	Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže	28
3.1	Dětská prostituce	28
3.2	Dětská pornografie	30
3.3	Obchod s lidmi	32
4	Komerční sexuální zneužívání v prostředí internetu	35
4.1	Dětská pornografie v prostředí internetu.....	36
4.2	Kybergrooming	37
4.3	Sexting.....	38
4.4	Webcam trolling.....	39
5	Prevence CSEC	41
6	Průzkum informovanosti žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o CSEC	43
6.1	Stanovení výzkumného problému, cíle průzkumného šetření a hypotéz.....	43
6.2	Dotazníkové šetření.....	47
6.3	Analýza a interpretace výsledků průzkumného šetření.....	48
6.4	Shrnutí průzkumného šetření	60
	Závěr	61
	Seznam použitých zdrojů	63
	Monografie	63

Legislativa a legislativní dokumenty	65
Internetové zdroje.....	65
Přílohy	67

Úvod

Téma komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže je převážnou většinou společnosti vnímáno jako jev, který se vyskytuje pouze v minimálním měřítku. Děje se tak zejména z důvodu, že se problematika komerčního sexuálního zneužívání těchto osob či jejich blízkých citelně nedotýká anebo si toho nejsou vědomy. Dalším důvodem může být skutečnost, že téma sexuality a jevů souvisejících je ve společnosti stále vnímáno jako tabu. Bakalářská práce si klade za cíl interpretovat teoretické poznatky, které poukážou na závažnost tohoto jevu a vyvrátí tak přesvědčení, že komerční sexuální zneužívání dětí a mládeže je marginální společenský problém. Pouze šíření povědomí o závažnosti tohoto jevu může napomoci v aktivním boji.

Bakalářská práce se skládá z pěti kapitol, ve kterých jsou interpretovány teoretické poznatky o sociálně patologickém jevu komerčního sexuálního zneužívání a témat souvisejících. Práce se orientuje na problematiku syndromu CAN a sexuálního zneužívání, kterému je vzhledem k jeho významnosti věnována samostatná podkapitola. Stěžejním tématem je pochopitelně samotné komerční sexuální zneužívání dětí a mládeže. Značná pozornost je věnována dětské prostituci, dětské pornografii a obchodu s lidmi.

Internet je nedílnou součástí člověka dnešní technologicky vyspělé společnosti. I prostřednictvím tohoto média je však páchána kriminalita spadající do oblasti komerčního sexuálního zneužívání. Díky jeho snadné dostupnosti má přístup do kyberprostoru téměř každý. Velmi rizikovou skupinou, která se ve virtuálním prostředí pohybuje, je mládež. I v tomto případě je nutné dbát na šíření osvěty o rizicích internetu a působit tak zejména na mladé jedince a jejich rodiče.

Součástí šesté kapitoly je průzkumné šetření, které je zaměřeno na zkoumání povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Průzkum je realizován formou dotazníkového šetření. Poskytnutí výsledků a zmapování situace mezi dotazovanými respondenty je hlavním cílem zkoumání. Dotazník je podložen šesti hypotézami, které byly formulovány na základě již vzniklých vědeckých studií.

Práce může posloužit jako východisko nejen pro pedagogy základních a středních škol, kteří by měli šířit osvětu o komerčním sexuálním zneužívání a zapříčinit tak případnému vstupu mladých jedinců do sexuálního průmyslu.

1 Charakteristika cílové skupiny

Jednotlivé vědní obory definují pojmy *dítě*, *mládež* či *mládí* rozdílně. V následujících podkapitolách jsou dílčí přístupy popsány. V případě právní disciplíny je kladen důraz zejména na věkové vymezení vývojových období jedince. Je však nutné podotknout, že samotný přístup práva je poměrně problematický, jelikož různá právní odvětví vymezují odlišnou terminologii. Pedagogické, psychologické i sociologické přístupy primárně nevymezují věkové rozmezí, nýbrž definují různorodé procesy a změny, kterými děti a mládež v průběhu vývoje prochází.

Vymezení jednotlivých období lidského vývoje na základě definování věkového rozmezí je považováno za nedostačující. Patnáctiletý jedinec může vykazovat vyšší osobnostní vyzrálost než jedinec, kterému je osmnáct let. Chronologický věk člověka proto nelze považovat za závaznou informaci. Při hodnocení osobnostní vyzrálosti je nutné dbát na individualitu každého jedince (Průcha a kol., 2013, s. 55–56). Právní odvětví by se pochopitelně bez jasného vymezení období lidského vývoje, jež je podloženo věkem jedince, neobešlo. Nakonec i samotní autoři z vědních oborů psychologie, pedagogiky či sociologie mnohdy ve svých definicích uvádějí věkové vymezení konkrétního vývojového období jedince. I přesto je však nutné mít na paměti, že tento přístup lze považovat za základní a spíše orientační.

1.1 Dětství jako právní, pedagogická, psychologická a sociologická kategorie

Článek 1 Úmluvy o právech dítěte, která byla přijata valným shromážděním OSN v roce 1989, definuje dítě jako každou lidskou bytost, která je mladší 18 let, „*pokud podle právního řádu, jež se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“ (2016, s. 3). Podle § 2 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, se „*pro účely tohoto zákona dítětem rozumí nezletilá osoba*“ (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, definuje pojmy dítě mladší patnácti let, mladistvý a mládež. Podle § 2 odst. 1 písm. b) tohoto zákona, je „*dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku*“ (Zákon č. 218/2003 Sb.). Podle § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku se „*dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak*“ (Zákon č. 40/2009 Sb.). Zde jsou definovány dva rozdílné přístupy právního odvětví, na které bylo poukázáno v úvodní kapitole. Obecně je ve společnosti zažitá definice podložená zákonem č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Na dítě je tedy pohlíženo jako

na osobu mladší osmnácti let. Může se tak dít z důvodu, že osmnáctý rok života se váže se zlomovými okamžiky mladého člověka. Jako příklad lze uvést možnost získání řidičského oprávnění či nabytí práva volit. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, nahlíží na definování dětství komplexněji. Děje se tak zejména z důvodu definování věkové hranice trestní odpovědnosti. Této problematice je pozornost věnována v následující podkapitole.

Průcha a kol. (2013, s. 55–56) dítě definují jako lidského jedince v životní fázi, která započala narozením a končí v období adolescence. Vymezení konce etapy dětství považují tito autoři za problematické, jelikož je nezbytné brát v potaz individuální charakteristiku jedince. V takovém případě se zvažuje například mentální vyspělost konkrétní osoby, její ekonomická situace aj. Na základě některých pojetí je možné za dítě považovat jedince před narozením, tedy v prenatálním období vývoje člověka.

V sociologii je období dětství definováno jako první a určující etapa ontogeneze člověka, která se vyznačuje biologickými, psychickými a sociálními kvalitami. Je vymezena tzv. dětská populace, která tvoří integrovanou součást každé společnosti. Postavení dětské populace v konkrétní společnosti, podmínky existence i typ interakce s populací dospělých závisí na kulturně historickém kontextu. Hranice tohoto období je pohyblivá, ať je chápána biologicky, nebo sociologicky. Určování dětství biologickým věkem je běžně i v sociologii přijímáno jako základní (Petrušek a kol., 1996, s. 197). Takové tvrzení rovněž potvrzuje myšlenku, jež byla vyřčena v úvodní kapitole. Je nutné mít na paměti, že nelze přihlížet pouze k biologickému věku jedince, ale rovněž i k psychosociálním faktorům, které jsou zejména v období dětství určující.

Kraus (2016, s.7) potvrzuje fakt, že horní hranice dětství je vymezována různě. Z právního hlediska se jedná o patnáctý rok věku, kdežto sociální pohled ve vztahu k počátku dospělosti zdůrazňuje moment započetí žití vlastního odpovědného života.

Podle Hartla a Hartlové (2015, s. 117) je dítě definováno jako „*lidský jedinec v období od narození do patnácti let.*“ Zde je důkaz, že i vědní obor psychologie odkazuje na věkové vymezení období dětství. Za relevantnější lze však pokládat definování biologických, psychických a sociologických determinantů, které provází každé období lidského vývoje.

1.2 Mládež jako právní, pedagogická, psychologická a sociologická kategorie

Průcha a kol. (2013, s. 157) definují mládež jako sociální skupinu, jež je tvořena jedinci ve věkovém rozmezí přibližně od patnácti do dvaceti let. Ve společnosti již neplní role dětí, avšak společnost těmto osobám nepřiznává role dospělých. Mládež se vyznačuje jiným způsobem chování a myšlení, rozdílným systémem vzorů, norem a hodnot. Tito jedinci reprodukují některé kulturní hodnoty dané společností, jiné odmítají a vytváří hodnoty nové. V průběhu socializace mládeže vzniká napětí, jež je vyvoláno větší schopností prosazovat nové věci, ale menší ochotou společností tyto změny připustit.

Dle Petruska a kol. (1996, s. 635) je možné termín mládež definovat jako nepřesně ohraničenou věkovou skupinu. Jedná se o sociální kategorii, která se vymezuje specifickými biologickými, psychologickými a sociologickými znaky. Příslušníci sociální skupiny mládeže se nacházejí ve fázi životního cyklu, kterou nazýváme mládí. Věkově se jedná o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými jedinci. Mládež má své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenskou roli, postavení a prestiž. Status mládeže vyplývá z toho, že se tito jedinci nacházejí ve stádiu úplné nebo odložené ekonomické aktivity. Příslušníci sociální skupiny mládeže jsou sociálně a ekonomicky závislí na osobách dospělých. Je zajímavé, že tato sociální skupina se nevyskytuje ve všech kulturách, jelikož například přírodní národy většinou ostře vymezují hranici mezi dětstvím a dospělostí. V podmínkách naší společnosti se mládež vymezuje ve věkovém rozmezí od čtrnácti či patnácti let, tedy ukončením povinné školní docházky, až do třiceti let. Nyní jsme svědky toho, že v důsledku měnících se životních podmínek dochází k akceleraci biologického zrání. Dochází však k prodloužení profesionální přípravy těchto jedinců, čímž se rovněž posunul věk, ve kterém si mládež osvojuje společenské role dospělých.

Petrusek a kol. (1996, s. 635), stejně tak jako zmínění představitelé pedagogického směru, poukazují na dynamičnost sociální skupiny mládeže, specifické chování mládeže či schopnost prosazování odlišných hodnot a norem. Mladí jedinci vnášejí do společnosti napětí a inovace, které jsou hybnou silou celospolečenského vývoje. Autoři se však neshodují ve vymezení věkového rozmezí sociální skupiny mládeže. Zmínění pedagogičtí představitelé mládež považují za osoby, jejichž biologický věk se pohybuje v rozmezí patnácti až dvaceti let, kdežto uvedení představitelé sociologického směru definují mládež jako věkově rozsáhlejší skupinu. S dolní věkovou hranicí se s Průchou a kol. (2013, s. 157) shodují, nicméně za horní věkovou hranici, které mládež dosahuje, Petrusek a kol. (1996, s. 635) považují až třicátý rok.

Vymezení věkového rozmezí lze považovat pouze za orientační stanovisko, jelikož uvedení autoři kladou důraz zejména na definování jednotlivých vlastností sociální skupiny mládeže. Za zajímavý poznatek je možné považovat skutečnost, že v některých kulturách se sociální skupina mládeže nevyskytuje. Je tak vymezena ostrá hranice mezi obdobím dětství a dospělosti (Petrušek a kol., 1996, s. 635).

Sociolog Jandourek (2007, s. 180) mláďa definuje jako životní fázi probíhající mezi dětstvím a dospělostí. Dokončují se fyzické změny organismu, jež byly započaty v pubertě. Jedinec se připravuje na převzetí role dospělého. Odpoutává se od primární rodiny, hledá nové hodnotové orientace, autority a pokračuje v již konkrétnější přípravě k vykonávání budoucího povolání. Období mláďa je obtížné časově vymezit. Za počátek této životní etapy je možné považovat dokončení základní školní docházky, vstup do zaměstnání či založení vlastní rodiny.

Lze si povšimnout, že druhý uvedený autor sociologického směru užívá rozdílné pojmosloví a definuje tak etapu lidského života – mláďa. Tento pojem se však vyskytuje rovněž v definici sociální skupiny mládeže od Petruska a kol. (1996, s. 635), z čehož vyplývá, že užití rozdílného pojmosloví nemůže hrát ve výsledné definici zásadní roli. Jmenovaní sociologičtí představitelé tvrdí, že období mláďa je možné považovat za tzv. přípravné stádium před vstupem do období dospělosti. Dále je poukázáno na skutečnost, že v období mláďa dochází k dokončení profesionální přípravy.

Odlišně na pojem mládež nahlíží právní odvětví. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, konkrétně § 2 odst. 1 písm. a) definuje mládež jako skupinu dětí a mladistvých, pokud zákonem není stanoveno jinak. Dle § 2 odst. 1 písm. c) totožného zákona, je mladistvým ten, „*kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*“ (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Mládeží se v tomto případě rozumí děti mladší patnácti let a mladiství ve věkovém rozmezí patnáct až osmnáct let. Na rozdíl od trestního zákoníku jsou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže definovány tři vývojová období lidského jedince. Jedná se o mládež, mladistvé a děti mladší patnácti let. Na základě tohoto komplexního pojetí lidského vývoje je definována trestní odpovědnost, které jedinec nabývá dosažením patnáctého roku.

Hartl a Hartlová (2010, s. 312) se názorově přiklání k právnímu odvětví, jelikož sociální skupinu mládeže definují jako jedince ve věku od patnácti do osmnácti let. „*Mládež riziková je část věkové skupiny mladistvých se zvýšeným rizikem sociálního selhání...*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 312). Z definice je možné usoudit, že uvedení představitelů psychologického směru považují mládež a mladistvé za sociální skupiny, které se prolínají.

Právo přistupuje k osobám mladistvým rozdílněji než k osobám dospělým, přesto je třeba pamatovat, že těmto osobám zbývá k dosažení dospělosti pouhý krok. Z toho vyplývá, že by dítěti mělo být umožněno podílet se na utváření vlastního života prostřednictvím výkonu práv a povinností přiznaných mu právem. Věkové hranice by totiž neměly sloužit výhradně k ochraně dětí před právními důsledky jednání, ke kterému nejsou způsobilé (Kornel, 2010, s. 8–9).

Pro účely zpracování bakalářské práce byl zvolen přístup sociologický. Cílovou skupinu dětí a mládeže lze tedy vymezit časovým rozmezím od narození do započetí žití vlastního odpovědného života.

2 Problematika syndromu CAN, sexuálního zneužívání (CSA) a komerčního sexuálního zneužívání (CSEC)

Dospívání je pro některé jedince neradostným obdobím, které je plné zloby, nepochopení a smutku. Fyzické i psychické týrání, sexuální zneužívání či zanedbávání zanechají na lidské duši následky, které jedince provází již po zbytek života. Dochází tak k narušení fyzické, psychické i sociální integrity konkrétní osoby. Pachatelé sexuálního zneužívání, fyzického i psychického týrání či zanedbávání mnohdy svou oběť využijí i k finančnímu obohacení. Jedinec se tak dostává do víru sexuálního průmyslu, o němž pojednává značná část této bakalářské práce.

Již z předešlých slov vyplývá, že problematiku komerčního sexuálního zneužívání (CSEC) není možné striktně oddělovat od sexuálního zneužívání (CSA) a syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndromu CAN). Dělení jednotlivých charakteristik v této práci má spíše didaktickou povahu. Systematický přístup napomáhá jak k lepšímu pochopení, tak k následnému řešení komerčního sexuálního zneužívání a jevů souvisejících (Blatníková, 2009, s. 17).

2.1 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)

Oběti komerčního sexuálního zneužívání jsou často děti, které vyrůstaly v nepříznivém rodinném zázemí. Skutečnost, že nejčastějšími pachateli komerčního sexuálního vykořisťování bývají převážně rodiče nebo jejich známí, není tudíž překvapujícím faktem. Tyto osoby dítě využívají zejména ke svému vlastnímu obohacení (Pöthe, 1999, s. 53). Dochází tak k fyzickému i psychickému týrání, zanedbávání a sexuálnímu zneužívání dítěte.

Se zvyšujícím se chápáním období dětství se k němu začal měnit i samotný přístup společnosti. Byla popřena představa, že s dítětem lze zacházet podle vůle až svévole dospělých. Vyšlo najevo, že ne každý rodič své dítě bezpodmínečně miluje, náležitě se o něj stará a koná v jeho prospěch. Společnost dospěla k názoru, že každé nedostatečné uspokojení potřeb přináší závažné ohrožení psychické i fyzické integrity dítěte. To vše se promítlo již v 19. století do snah široké veřejnosti, státu, samosprávy, a dokonce také dobrovolných organizací. Jednou z prvních takových organizací byla Národní společnost prevence proti krutostem na dětech, jež vznikla v roce 1883 v Liverpoolu a v roce 1884 i v Londýně (Dunovský a kol., 1995, s. 16).

V polovině dvacátého století lékaři nazvali somatická poškození dětí, která zjevně vznikla jinak než nahodilým způsobem, „neúrazová zranění“. Šetření prokázala, že nejčastějšími pachateli takového činu byli rodinní příslušníci. V roce 1962 doktor Kempke tento jev nazval *syndrom bitého či týraného dítěte*. Současně v jednotlivých státech USA došlo k přijímání zákonů o povinném hlášení týrání dítěte. Společnost tak dospěla k hlubšímu vnímání násilí na dětech. Tento myšlenkový posun vyústil v nový a širší pojem syndromu *Child abuse*, tedy zneužití dítěte. Již na počátku veškerých úvah odborníci vymezovali fyzické týrání jako aktivní formu násilí vůči dítěti. Bližší poznání pasivní formy, tedy emocionálního a psychického týrání, přispělo k definování druhé části syndromu CAN – *Child Neglect*, tj. zanedbávání dítěte (Hanušová, 2006, s. 6).

Pozornost byla anglosaskou odbornou veřejností zprvu věnována fyzickému násilí na dětech. Na základě logického úsudku se nejedná o překvapující skutečnost. V českém prostředí byl postup zkoumání problematiky týrání dětí poněkud rozdílný. Více je však řečeno v podkapitole 2.2 sexuální zneužívání.

Je zřejmé, že tržných ran, modřin a dalších fyzických projevů týrání si člověk všimne nejdříve. Fyzické týrání jde doslova „ruku v ruce“ s týráním psychickým. Rodič nebo jiná vychovávající osoba, která dítěti fyzicky ubližuje, mu zároveň projevuje nenávist, aktuální frustraci či zklamání, které může pramenit z nenaplněných představ vychovávající osoby. Není tak raněno pouze tělo dítěte, ale i jeho duše.

Definice syndromu CAN a jeho projevy

Za syndrom CAN se považuje „*jakékoliv nenáhodné, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele nebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje i smrt*“ (Dunovský a kol., 1995, s. 24). Hanušová (2006, s. 6) syndrom CAN definuje jako: „*soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu, vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je zahubení dítěte.*“ Uvedení autoři tvrdí, že pachatelem nemusí být zpravidla pouze rodič oběti. Dítě netráví všechn svůj čas doma, ale navštěvuje rovněž školu či zájmové kroužky, tudíž je dennodenně v kontaktu s řadou potenciálních pachatelů fyzického a psychického násilí či sexuálního zneužívání. Dunovský a kol. (1995, s. 24) upozorňují na skutečnost, že pachatel může oběti ubližovat i nevědomě tím, že dítě nedostatečně vychovává,

přehlíží, neprojevuje mu dostatek lásky anebo například nedbá na důkladné plnění školní docházky. Hanušová (2006, s. 6) do definice vnáší i sociologický pohled a upozorňuje tak na případné neuspokojivé postavení dítěte ve společnosti. Negativní zážitky způsobené pachatelem mohou zapříčinit problémy s nízkým sebevědomím dítěte. V dospělém životě tak oběť postrádá smysl života, neumí si stanovit cíle, kterých chce dosáhnout, a nedokáže se dostatečně seberealizovat.

Jak již bylo v textu uvedeno, fyzické týrání je úzce spjato s týráním psychickým, u kterého lze rozlišit aktivní a pasivní formu. V prvním případě pachatel oběť ponižuje, nadává jí, vysmívá se a zesměšňuje ji. V případě pasivní formy duševního týrání dítě trpí nedostatečnou stimulací a jsou zanedbávány jeho základní duševní i citové potřeby (Hanušová, 2006, s. 6). Jedná se o stav, kdy oběť trpí psychickou deprivací. Samotný termín deprivace je překládán jako *strádání* nedostatkem něčeho (Dunovský a kol., 1995, s. 87).

V posledních desetiletích stoupá společenský význam lehčích forem psychické deprivace, jež je označována jako *subdeprivace*. V takovém případě nedochází k sociálnímu znevýhodnění dítěte, ale následky citového strádání představují významnou složku ve stoupajícím výskytu agresivity, šikanování, delikvence, toxikomanie či poruch rodinného soužití (Dunovský a kol., 1995, s. 87). S problémem subdeprivace se často potýkají děti, jejichž rodiče veškerý svůj volný čas věnují budování své pracovní kariéry. Rodiče zakládají rodinu zejména z důvodu společenského nátlaku. Jedná se o neformální společenskou normu, kdy se od ekonomicky výkonných partnerů očekává plození potomstva. Mnohdy tito rodiče chtějí uspokojit pouze svou potřebu „mít děti“. Před založením rodiny nedomýšlí, že své životní hodnoty budou muset poněkud radikálně pozměnit a podřídít tak svůj život výchově jejich potomstva.

Zanedbaností, na rozdíl od deprivace, se rozumí následky nedostatečné výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně. Zanedbané dítě obvykle vyrůstá v primitivním prostředí s nedostatečnou hygienou a bez patřičných vzorů vyspělého chování. Rodič dítěte rovněž nedbá na řádné plnění školní docházky. Oběť tedy nemá ve svém prostředí možnost rozvinout svůj psychický potenciál. Jak dnešní bádání a společenská praxe ukazuje, situace je nepoměrně složitější, jelikož této zanedbanosti v posledních desetiletích významně ubylo. Zdrojem negativních sociálních jevů je tedy prostředí ekonomicky zajištěné (Dunovský a kol., 1995, s. 87–88). V takovém případě jsou častými pachateli rodiče kariéristi, o kterých již bylo pojednáno.

V případě nepříznivé socioekonomické situace se rodina nachází v náročné finanční situaci. Mnohdy nemá dostatek financí na pořízení řádného oblečení či školních pomůcek. Dítě tak působí zanedbaně, čehož si všímá i jeho okolí, zejména jeho vrstevníci. Často se tak jedinec stává obětí šikany.

Rodiče zanedbaných dětí většinou pracují ve dvousměnném dvanáctihodinovém provozu. Během pracovní doby o svém potomkovi pochopitelně nemají přehled. Pokud vychovávající osoba nemá zajištěné náhradní hlídání, dítě tráví čas samotné. Ve většině případů jedinec není schopný se důkladně sám připravit na školní výuku, z čehož pramení následné problémy se školním prospěchem. Jelikož dítěti chybí pevný řád a dohled, do školy často ani nechodí a tráví čas venku s partou.

Uvedený příklad je velmi stručná ukázka toho, jak nepříznivá ekonomická situace rodiny může razantně ovlivnit období dětství. Je nutné mít na paměti, že i v takovém případě na dítě musíme nahlížet jako na oběť.

Tabulka č. 1: Formy a projevy syndromu CAN

	Aktivní	Pasivní
Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	Tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	Neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči
Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	Nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	Nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová
Sexuální zneužívání	Sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	Exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
Zvláštní formy: Münchhausenův syndrom v zastoupení, systémové týrání a zneužívání, organizované týrání a zneužívání, rituální týrání a zneužívání		

Zdroj: Dunovský a kol., 1995, s. 19

Včasně odhalení oběti syndromu CAN spočívá v rozpoznání specifických a nespecifických indikátorů. Ve vztahu k fyzickému násilí by hodnotící osoba měla zaznamenat poškození celistvosti či funkce části těla. V takovém případě je nutné potvrdit mechanismus vzniku poranění – např. tvar a umístění modřiny na těle dítěte. Nespecifické indikátory fyzického násilí se vyznačují zpracováním traumatu, kapacitou zvládnutí stresu a emocionálním naladěním ve vztahu k události, jež se projevují změnou v poznávacích funkcích, emocionálních projevech a chování dítěte (Truellová a kol., 2016, s. 8). Existují však případy, kdy týrané děti neprokazují žádné pozorovatelné příznaky. Z toho vyplývá, že rozpoznání specifických a nespecifických indikátorů je možné považovat pouze za jeden z nástrojů odhalování násilí na dětech. Vychovatel či jiná hodnotící osoba proto musí disponovat sociálními znalostmi a dostatkem informací o rodinném prostředí dítěte.

Ze specifických tělesných indikátorů je možné jmenovat např. hematomy, vytrhané vlasy, stopy po kousnutí, natržený ušní boltec, jizvy od bodových popálenin cigaretou a další. Za nespecifické behaviorální faktory fyzického násilí jsou považovány časté útoky z domova, obtíže v sociální komunikaci až vyhýbavé chování dítěte, konzumace tabáku, alkoholu či drog, agresivní chování, snížené sebehodnocení a jiné (Truellová a kol., 2016, s. 9).

Často jsou behaviorální faktory jako agresivní chování či konzumace alkoholu a tabáku vyhodnoceny jako pouhá nevychovanost dítěte. Pedagogiky a jiné hodnotící osoby tak ani nemusí napadnout, že je ve skutečnosti konkrétní jedinec obětí syndromu CAN. Řešením je tak šíření povědomí o této problematice a nabádání dospělých lidí k větší všímavosti vůči dětské populaci. Rodič by se neměl zajímat pouze o své dítě, ale také by mu nemělo být lhostejné, s kým se jeho potomek přátelí a z jakého prostředí tato osoba pochází.

I v případě psychického týrání je možné vyzorovat určité náznaky v chování a vizuální změny vzhledu obětí. Dítě trpí vyrážkami, koktá, má tiky, je obézní či naopak trpí poruchami příjmu potravy v podobě anorexie či bulimie. Oběť bývá lítostivá, plačtivá a mohou se rovněž vyskytovat výbuchy hněvu, vzteku až agrese. Jedinec dále zažívá pocity smutku, je apatický a upadá do deprese. V důsledku těchto pocitů se oběť syndromu CAN vyznačuje nízkým sebevědomím, přičemž má značné potíže v sociální komunikaci (Truellová a kol., 2016, s. 10). Jedinec má problém s navázáním přátelství se svými vrstevníky, a tak tráví čas o samotě, což mimo jiné prohlubuje pocity deprese a méněcennosti. Děti samotáři také bývají častými oběťmi šikany, jelikož pachatelé snadno vycítí jejich snadnou zranitelnost.

Z tělesných indikátorů v případě zanedbávání lze jmenovat celkové neprospívání dítěte, výskyt vši, svrabu či opruzenin. Oběť trpí nedostatkem vitamínů, hlavních živin a minerálů. Dále hodnotící osoba může vyzorovat nerovnoměrný psychomotorický vývoj dítěte. Jedinec nosí nevhodné oblečení, má nedostatečnou slovní zásobu, není empatický či nemá žádné zájmy a koníčky. Obzvláště pedagog ve školském zařízení proto musí být velmi obezřetný a všímavý (Truellová a kol., 2016, s. 11–12).

Zodpovědnost by však neměla připadat pouze vyučujícím. Sousedé rovněž bývají častými svědky nevhodného zacházení s dítětem. Problémem je však přílišný egocentrismus dnešní společnosti. Máme tendenci přehlížet negativní jevy dějící se kolem nás a soustředíme se pouze na problémy své. Další příčinou pasivních reakcí okolí na nevhodné zacházení s dítětem je strach. Lidé se velmi často bojí msty ze strany pachatele, a tak raději neriskují a problém přehlížejí. Jako společnost bychom měli na této smutné skutečnosti zapracovat. Včasná intervence je stěžejním předpokladem pro to, aby psychický i fyzický stav dítěte byl poznamenán co nejméně.

Konkrétní postup při odhalení obětí syndromu CAN by měl být upraven ve vnitřním řádu školského zařízení, popřípadě v jiných předpisech. Nezbytné úkony, které by měl každý pedagogický pracovník v nutnosti potřeby podniknout, jsou následující:

1. Pracovník, jež se dozví anebo sám zjistí podezření na ohrožení dítěte syndromem CAN či šikanou:
 - tuto skutečnost neprodleně oznámí a projedná s vedením školy nebo školského zařízení;
 - zajistí případnou neodkladnou či akutní zdravotní péči (Truellová, a kol., 2016, s. 30).
2. Vedení školy či jiného školského zařízení za účasti klíčového pedagoga (vedoucího kroužku, trenéra...) by mělo vyhodnotit dostupné informace a danou situaci, následně přijmout příslušná opatření a provést:
 - rozhovor s dítětem se syndromem CAN;
 - rozhovor s dalšími zainteresovanými osobami (pedagogové, spolužáci, kamarádi);
 - rozhovor se zákonnými zástupci dítěte;
 - záznam o zjištěných skutečnostech, jejich vyhodnocení a zformulování postupu činností, které budou následovat;

- v případě ohrožení a narušení výchovy dítěte nebo podezření na naplnění skutkové podstaty přestupku či trestného činu splní škola, školské zařízení či volnočasové zařízení oznamovací povinnost (OSPOD, správní orgány projednávající přestupky, orgány činné v trestním řízení) a o tomto oznámení učiní záznam (datum, čas, způsob oznámení, jméno kontaktované osoby, která oznámení přijala) (Truellová a kol., 2016, s. 30).

2.2 Sexuální zneužívání (CSA)

Sociální patologický jev sexuálního zneužívání naše společnost pojímá spíše jako trpěnou skutečnost. Pro většinu lidí je sexuální zneužívání těžko přijatelným faktem, který by raději vytěsnila za hranice vědomí, nebo jej dokonce popřela. Přitom lze tvrdit, že fenomén zneužívání dětí k sexuálnímu uspokojení dospělých jedinců je starý jako lidstvo samo. Historiky bylo zaznamenáno, že římský císař Tiberius si nechával sát svůj penis kojenci, kteří nebyli odstaveni od kojení (Pöthe, 1999, s. 51). Ve společnosti panuje představa, že jev sexuálního zneužívání dříve neexistoval. Opak je však pravdou. Jediný rozdíl je ten, že dnes máme možnost o tomto tématu slyšet častěji zejména díky vlivu masových médií.

V anglosaské kultuře je sexuální zneužívání označováno jako Child sexual Abuse. Zajímavý vývoj tohoto jevu nastal současně se syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndromem CAN). Je však zajímavé, jakým způsobem vědecká veřejnost dospěla k hlubšímu prozkoumávání samotného sexuálního zneužívání. V Americe a západní Evropě započal vývoj zkoumání v 60. letech 20. století. V těchto oblastech byla zprvu pozornost věnována fyzickému a psychickému týrání, následně sexuálnímu zneužívání a jako poslední byla prozkoumána problematika zanedbávání dítěte. V českém prostředí byl postup zkoumání rozdílný. Zprvu vstoupily do středu zájmu jevy související se zanedbáváním a psychickým týráním dítěte a až poté byla více rozpracována problematika fyzického násilí a sexuálního zneužívání (Dunovský a kol., 1995, s 71).

Zjednodušeně lze o sexuálním zneužívání říci, že „*se při něm dospělý sexuálně uspokojuje dítětem nebo dítě zneužívá v oblasti prostituce či pornografie.*“ (Dunovský a kol., 1995, s 71). Nováková (©2012, online) píše, že „*za sexuální zneužívání se považuje každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb toho, kdo dítě zneužívá*“

Podrobnější definice zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 říká, že sexuální zneužití lze chápat jako nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Dochází k pohlavnímu dotýkání, styku nebo vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Pachatelem může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. Sexuální zneužívání se rozlišuje na bezdotykové a dotykové. Do bezdotykového zneužívání spadá např. setkání s exhibicionisty a účast na sexuálních aktivitách. Nedochází tak k tělesnému kontaktu, ale dítě je např. vystavováno pornografickým videozáznamům. Kontaktní sexuální zneužívání nastává v případech, ve kterých dochází k pohlavnímu kontaktu včetně laskání prsou a pohlavních orgánů či orálnímu nebo análnímu pohlavnímu styku (Vaničková, 1999, s. 20). Definice je rovněž doplněna o tabulku, která přehledně zobrazuje výčet dalších jevů, jež spadají do kontaktního a nekontaktního sexuálního zneužívání.

Tabulka č. 2: Formy sexuálního zneužívání dětí

Kontaktní	<p>Nepenetrativní aktivity – dotýkání se, mazlení na genitálu nebo prsou předměty, rukou, genitálem (jak přes oblečení, tak na nahém těle)</p> <p>Penetrativní aktivity – sex. proniknutí prsty nebo předměty do genitálu</p>
Nekontaktní	<p>Verbální sex. návrhy, exhibicionismus, sex. exploatace dítěte – zneužití dítěte pro dětskou pornografii, expozice genitálu, eventuelně masturbace, voyeurismus – sex. vzrušení při pozorování nahého nebo svlékajícího se dítěte</p>

Zdroj: Hanušová, 2011

Prokázat, že je osoba sexuálně zneužívána, bylo vždy nesnadné. Jev sexuálního zneužívání se vyskytoval ve všech dobách a kulturách, nicméně citlivost a vnímavost k němu nebyla jednotná. Mlčenlivost oběti je pachatelem vymáhána vydíráním, vyhrožováním, různými odměnami či tresty. Dítě se pachatele tak moc obává, že i přestože není použita hrubá fyzická síla, o svém utrpení se nikomu neodvažuje svěřit (Dunovský a kol., 1995, s. 71).

Existují případy, kdy se oběť za skutečnost, že je sexuálně zneužívána, stydí. Dochází k sebeobviňování a přijímání faktu, že utrpení, které oběť zažívá, je zasloužené. V extrémním případě může takové počínání vyústit až ke spáchání sebevraždy. Stejně tak jako u fyzického, psychického týrání a zanedbávání i v případě sexuálního zneužívání je nezbytná všímavost okolí vůči potenciální oběti.

Za sexuální zneužívání se nepovažuje pouze pohlavní styk s dítětem. Sexuálně zneužívaná nejsou pouze děvčata, ale i chlapci. Pachateli sexuálního zneužívání nejsou výhradně muži, ale zneužívat mohou i ženy. Jen ve výjimečných případech je dítě zneužito cizím člověkem. Většinou se tak stane, pokud je dítě ponecháno samotné bez dozoru, je-li samotné dlouho do večera venku či je-li příliš důvěřivé k cizím lidem. Nejčastějšími pachateli sexuálního zneužívání dětí a mládeže bývají rodiče, nevlastní rodiče, starší sourozenci, příbuzní, známí, učitelé, vedoucí zájmových kroužků nebo dětských táborů. Z toho vyplývá možné dělení sexuálního zneužívání na intrafamiální (v rodině) a extrafamiální (mimo rodinu). V této souvislosti je třeba učit děti znát dobré a špatné dotyky jejich těla. Aby sexuální chování mohlo být označeno za sexuální zneužívání, mělo by splňovat následující podmínky: pachatel je starší a zralejší, než je dítě, má pečovatelský vztah k dítěti, plní roli autority a sexuální aktivity vynucuje silou nebo podvodem (Hanušová, 2011).

Je vyvrácena mylná představa, že nejčastějšími pachateli sexuálního zneužívání jsou neznámé osoby. V těchto ojedinělých případech se jedná o jednorázový akt, kdy je dítě napadeno a následně sexuálně zneužito. Pöthe (1999, s. 53) tvrdí, že sexuální zneužívání v rodinném prostředí má naopak dlouhodobý charakter. Britská studie z roku 1995 prokázala, že sexuální zneužití s tělesným kontaktem bylo ve 33 % spácháno rodinným příslušníkem a ve 30 % byl pachatel soused nebo rodinný přítel. Jedna čtvrtina obětí byla sexuálně zneužita svým nevlastním otcem, prarodičem mužského pohlaví, strýcem či bratrem. Ve dvou třetinách všech případů došlo ke zneužití s tělesným kontaktem v domácnosti pachatele nebo dítěte.

Ze zkušeností Krizového centra vyplývá, že většina otců, kteří zneužívají své dcery, tento čin koná zcela vědomě a chladnokrevně. Dcera je pro ně velmi snadnou kořistí, kterou považují za „náhražku“ matky během její nepřítomnosti. Takové chování se většinou vyskytuje v rodinách, ve kterých dochází k častým změnám partnerů matky. Jedná se o kombinaci několika rizikových faktorů, kterými jsou: nevlastní otec, dospívající dcera a matka pracující ve směnovém pracovním provozu.

Jinou příčinou sexuálního zneužívání může být neschopnost pachatele navazovat sexuální vztahy s dospělými jedinci. V takovém případě se nejedná o poruchu sexuální preference – pedofilie, ale o poruchu psychosociální. V osobnosti pachatelů dominují rysy sociální a emocionální maladaptace. Konkrétními projevy jsou hostilita, nedostatek empatie, chybějící soucit, dále citová plochost, absence pocitu viny či zvýšená obecná agresivita (Weiss, Košutová, 1993; In: Brichtáček, 1996, s. 67).

U zneužívající osoby dochází k zastavení vývoje na určitém nezralém vývojovém stupni. Spouštěčem vývojové poruchy bývá prožité trauma z dětství, které je ve většině případů zapříčiněno zkušeností vlastního sexuálního zneužití (Pöthe, 1999, s. 54).

V rodinách, ve kterých je dítě sexuálně zneužíváno, nebývá vyvinuto sexuální tabu mezi rodinnými příslušníky. Častým pachatelem sexuálního zneužívání je právě nevlastní rodič dítěte. Oběť je tak vnímána jako pouhá sexuální kořist, jelikož nedošlo k vybudování typické vazby mezi otcem a dcerou či matkou a synem. Popularizaci tohoto tématu zachycuje český film *Tatínkova holčička* v hlavních rolích s Miroslavem Etzlerem, Berenikou Kohoutovou či Vandou Hybnerovou.

Specifickým tělesným příznakem sexuálního násilí je přítomnost sexuálně přenosné choroby či těhotenství. Častými nespecifickými tělesnými indikátory bývají bolesti břicha či hlavy, potíže při sezení a chůzi, bolestivá defekace, enuréza, enkopréza a mnoho dalších. Z nespecifických behaviorálních indikátorů je možné jmenovat výskyt nočních děsů, dále oběti trpí poruchami příjmu potravy, vyskytuje se u nich promiskuitní chování, jsou neochotní se svlékat, nosí vrstvené oblečení, zažívají časté pocity strachu a paniky či praktikují excesivní masturbaci (Truellová a kol., 2016, s. 10).

Při identifikování specifických i nespecifických indikátorů musí být hodnotící osoba dostatečně prozíravá, jelikož např. poruchy příjmu potravy či promiskuita nemusí být nutně vyhodnoceny jako indikátor sexuálního zneužívání. Je proto nutné sledovat i přidružené ukazatele chování, které se mohou u potenciální oběti projevovat. Hodnotící osoba by měla být vybavena sociálními schopnostmi, díky kterým bude schopna identifikovat danou problematiku, přičemž by také měla disponovat důležitými charakterovými vlastnostmi jimiž jsou např. empatie, komunikativnost či zodpovědnost.

2.3 Komerční sexuální zneužívání (CSEC)

Nové přístupy k péči o dítě vznikaly až s příchodem osvícenství. Docházelo k sociálním a právním změnám, při nichž nebylo možné pominout nové postavení dítěte v demokratické společnosti. Na základě poznávání normálních a patologických podmínek, ve kterých dítě vyrůstalo, došlo k objektivizaci jeho potřeb a vzniku celé řady nových vědních disciplín. Veškeré snahy společnosti vyústily ve formulaci práv dítěte. Během celého 19. století byly v Anglii přijímány dětské zákony – Childrens' Acts, díky kterým došlo k úplnému zakázání dětské práce. Ukázalo se, že mezinárodní spolupráce ve vztahu k právům dítěte je nezbytná. Významným mezníkem byl vznik Společnosti národů roku 1919, jejíž snahou bylo mimo jiné zajistit co nejlepší prospěch a zájem pro každé dítě a pomoc dítěti jakkoli ohroženému či trpícímu. Z této iniciativy vznikla Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924. Po vzniku Organizace spojených národů roku 1945 se přijala mezinárodní dohoda o právech dítěte – Charta práv dítěte z roku 1959. Nejvýznamnějším dokumentem je však nepochybně Úmluva o právech dítěte z roku 1989, jejímž obsahem jsou poznatky o vývoji dítěte a stěžejní principy péče o dítě (Dunovský, 2005, s. 11).

První událostí, při které se problematika CSEC projednávala na mezinárodní úrovni, byl světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání ve Stockholmu roku 1996. Účastnilo se ho přibližně 130 zástupců vlád a více než 100 nevládních organizací. Významným subjektem stockholmského kongresu byla organizace ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking Children for Sexual Purposes), která byla vytvořena sociálními pracovníky z různých zemí jihovýchodní Asie. Díky jejich iniciativě vznikl roce 1990 svazek organizací na ochranu dětí, církevních skupin a svazů žen v jihovýchodní Asii, Severní Americe, Evropě a Japonsku. Již dávno před tímto mezníkem bylo zřejmé, že sexuální vykořisťování dětí se rozšiřuje ze soukromé sféry rodinného prostředí do turisticky atraktivních zemí, jako jsou Filipíny, Thajsko či Srí Lanka. Tato realita však do 80. let 20. století zůstávala skrytá. Komerční sexuální zneužívání dětí byl přitom tak závažný problém, že bylo možné hovořit o nové formě otroctví – o sexuálním vykořisťování dětí jako potěšení na dovolené. Ze zdrcujících výsledků rozsáhlé práce na rešerších, která byla realizována organizací ECPAT, vyšlo najevo, jak moc běžný turismus přispěl ke vzniku a rozšíření dětské prostituce (Milfait, 2008, s. 10–11). Komerční sexuální zneužívání dětí a mládeže je tedy možné považovat za jeden z negativních dopadů globalizace, která propojuje doslova celý svět.

Za hlavní cíl si organizace ECPAT klade potírání komerčního sexuálního zneužívání dětí, přičemž se snaží zvýšit celosvětové povědomí o této problematice a dále pracovat na podpoře práv dětí (Milfait, 2008, s. 10–11). Snaha vládních i nevládních organizací zaměřující se na potírání komerčního sexuálního zneužívání je stěžejním předpokladem pro aktivní boj proti tomuto sociálně patologickému jevu.

Fenomén komerčního sexuálního zneužívání dětí charakterizuje Milfait (2008, s. 10) jako formu sexuálního zneužívání dětí, jež se obecně vymezuje jako každé užití dítěte k sexuálnímu účelu za finanční nebo jinou odměnu. Vaníčková (2007, s. 25) komerční sexuální zneužívání definuje jako „*použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem a zákazníkem, dítětem a prostředníkem nebo dítětem a agentem či jinými osobami, které vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely.*“ Samotný pojem tedy zahrnuje prvky sexuálního zneužívání a obchodu.

Z definice Vaníčkové (2007, s. 25) vyplývá, že součástí komerčního sexuálního zneužívání bývá více účastníků, než je samotná oběť CSEC a pachatel, který dítě bezprostředně sexuálně zneužije. Podrobněji je však tato problematika řešena při definování konkrétních forem komerčního sexuálního zneužívání, které jsou součástí následující kapitoly bakalářské práce.

Je prokázáno, že děti komerčně sexuálně zneužité byly v dětství častěji obětí sexuálního zneužití, přičemž lze tvrdit, že tato korelace platí zejména v případě dětské prostituce (Vaníčková, 2007, s. 26). Oběti pak nejčastěji trpí syndromem dětského přizpůsobení se sexuálnímu zneužití.

Nejčastějšími pachateli komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže bývají rodiče nebo známí oběti. Existují však i případy, kdy do sexuálního průmyslu konkrétní jedinci vstoupí zcela dobrovolně. Často se jedná o osoby, které vyrůstaly v nepříznivých rodinných podmínkách nebo své dětství strávily v ústavní péči (Pöthe, 1999, s. 53).

„*V České republice jsou nejčastějšími oběťmi komerčního sexuálního zneužívání jedinci na útěku z dětských domovů nebo výchovných ústavů, děti bez dokončené povinné školní docházky, vystavené konfliktům rodině, z neplných rodin, se zážitky sexuálního násilí nebo zneužívání v rodině*“ (Milfait, 2008, s. 42). Pachatel komerčního sexuálního vykořisťování tak zneužije důvěřivosti dítěte, které hledá scházející životní jistoty.

Další rizikové faktory, které vedou ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání, jsou: diskriminace, perzekuce, nerovné postavení chlapců a dívek ve společnosti a veškeré formy interpersonálního a organizovaného násilí (Milfait, 2008, s. 26).

3 Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže

Komerční sexuální zneužívání je provozováno prostřednictvím specifických forem, tedy dětské prostituce, dětské pornografie a obchodu s dětmi. Novodobým prostředím pro páčání trestné činnosti spojené s komerčním sexuálním zneužíváním dětí a mládeže se stal internet. Díky jeho dostupnosti vysoce stoupá nebezpečí sexuálního vykořisťování téměř pro každého, kdo se v kyberprostoru pohybuje. V důsledku neznalosti a nedostatečné prozíravosti jsou nejohroženější cílovou skupinou děti a mládež. Sexuálnímu vykořisťování v prostředí internetu je však věnována samostatná kapitola.

3.1 Dětská prostituce

Dětskou prostituci lze definovat jako užití dítěte pro sexuální aktivity, za které je poskytnuta, nabídnuta či přislíbena odměna. Odměnou se rozumí peníze nebo jiný způsob úhrady, protihodnoty, protislužby či protiplnění. Není brán ohled na to, zdali je tato úhrada, slib nebo protislužba provedena či poskytnuta dítěti nebo někomu jinému (Milfait, ©2015a, online).

Vaničková (2007, s. 26) uvádí, že studie uveřejněná v roce 1988 prokazuje, že se ročně pohybuje v dětské prostituci 500 tisíc až 12 milionu dětí. Z toho je nejméně 300 tisíc chlapců mladší 16 let. Vychází najevo, že většina dětí zahajuje prostituční dráhu před 14. rokem života. Prostituuující dívky jsou častěji vidět na ulici, kde vyhlíží potenciální zákazníky, zatímco chlapci jsou více angažováni do pornografického průmyslu.

Jako jedna z hlavních příčin dětské prostituce bývá uvedena chudoba. Ekonomická situace zemí třetího světa je živnou půdou pro dětskou prostituci. Obdobný vliv však můžeme vystopovat i na našich hranicích, respektive v regionech s vysokým procentem nezaměstnanosti, vysokou migrací a dalšími sociálně rizikovými faktory. To je vysvětlení zejména pro to, proč je prostituce v České republice nejvíce lokalizována na hranicích především s Německem a Rakouskem (Vaničková, 2007, s. 53). V důsledku ekonomické chudoby je prostituce pro dítě jediným způsobem obživy. V rámci krizové intervence je nutné odhalit skutečnost, zdali chlapec či dívka do sexuálního průmyslu vstoupili dobrovolně, či nikoliv. Mnohdy jsou totiž oběti využity vychovávající osobou k zajištění finančního příjmu, na který následně dítě nemá nárok. Jedinci tak do sexuálního průmyslu vstupují zejména z důvodu, aby si alespoň zajistili základní životní potřeby, které jsou jim vychovávajícími osobami zaručovány.

Vstupní věk dívek do světa prostituce se přibližně pohybuje okolo věku jedenácti až dvanácti let. V České republice jsou do prostituce nuceny vlastními rodiči nebo blízkými příbuznými – často se tak děje v romské komunitě. Běžné jsou také případy, kdy se dívky k prostituci dostanou díky vlivu své kamarádky, která se již tímto způsobem živí. Dalším důvodem dobrovolného vstupu do sexuálního průmyslu je zajištění peněžního zisku a zejména zvýšení sebevědomí. Dívčí prostituce je provozována v bytech, salonech či na ulici (Milfait, ©2015b, online). Dnešní doba je pro dospívající jedince velmi náročná, jelikož zejména díky značnému vlivu sociálních sítí se mládež potýká s pocity méněcennosti a nízkého sebevědomí. Vstup do sexuálního průmyslu se pojí se získáváním sexuálních zkušeností, díky kterým pak tyto osoby mohou zapůsobit na své vrstevníky. Pro některé jedince mohou být sexuální služby také vhodným přivýdělkem při studiu.

Ačkoliv se chlapecká prostituce vyskytuje v menším měřítku než dívčí prostituce, představuje rovněž značný problém. Chlapeckou prostituci lze dělit dle místa, na kterém je nabízena. Rozlišuje se mezi chlapci na ulici, barovými prostitutky a call-boys. Práce call-boys má spíše charakter dobrovolného povolání, naopak pouliční prostituci chlapci provozují z důvodu, že se jim nenabízejí žádné jiné pracovní možnosti. Specifickou formou chlapecké prostituce jsou kept-boys, tedy chlapci, kteří delší dobu pobývají u svého zákazníka (Bange, Körner, 2002).

Dále je možné rozlišovat prostituci homosexuální a heterosexuální. Heterosexuální prostituce je provozována převážně v bytech (méně v salonech) a je organizovaná či privátní. Specifickou formou privátní prostituce je zbavení panenství na objednávku. Homosexuální prostituce probíhá v salonech a na ulici. Salonní prostituce je provozována v gay klubech, prostřednictvím eskortní služby a ve veřejných domech pro homosexuální klienty (Milfait, 2008, s. 53).

Vstupní i průměrný věk prostituuujících chlapců stále klesá. Většina z nich se však ve světě prostituce objevuje jen několik let. Od dvaceti let jsou pro zákazníky již nezajímaví (Milfait, ©2015b, online). Naopak dívky jsou v sexuálním průmyslu žádoucí i ve vyšším věku.

Sociálně patologický jev dětské prostituce je zaznamenán v právní úpravě zvláštní části trestního zákoníku. Osoba provozující dětskou prostituci se dopouští trestných činů, které spadají pod hlavu III., tedy trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Dále se jedná o hlavu II. díl I. zvláštní části trestního zákoníku, konkrétně o trestné činy proti lidské svobodě. Konkrétními trestnými činy, kterých se pachatel dětské prostituce dopouští, jsou:

- §168 Obchodování s lidmi;
- §170 Zbavení osobní svobody;
- §171 Omezování osobní svobody;
- §172 Zavlčení;
- §175 Vydírání;
- §185 Znásilnění;
- §187 Pohlavní zneužití;
- §198 Kuplířství;
- §190 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí;
- §201 Ohrožování výchovy dítěte;
- §202 Svádění k pohlavnímu styku (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

3.2 Dětská pornografie

Dětská pornografie představuje jakékoli zobrazení dítěte či dětí v sexuálním kontextu. Oběť je pomocí různých prostředků znázorňována a zapojována do skutečných či předstíraných výslovně sexuálních aktivit. Zobrazují se pohlavní orgány dítěte, a to primárně k sexuálním účelům. Pod dětskou pornografií spadá i používání jakýchkoliv zvukových prostředků užívajících dětský hlas, skutečný nebo simulovaný, za účelem sexuálního uspokojení uživatele. Takový pornografický materiál může zobrazovat nezletilou osobu anebo osobu, která má vypadat jako nezletilá, zapojenou do explicitně sexuálního chování. (Milfait, ©2015a, online). Pro zajímavost lze uvést, že „slovo *pornografie* je odvozeno z řeckého označení *porne* pro děvku a *graphein* pro psát“ (Vaničková, 2007, s. 27).

Obzvláště technická vymoženost dnešní doby je pro výrobu a zprostředkování pornografického materiálu živnou půdou. Skrze internetové stránky je přístup k zakázaným fotografiím, nahrávkám a dalším zvukovým záznamům téměř bezproblémový.

Výrobci dětské pornografie jsou si vědomi přísného zákazu výroby a distribuce ve většině zemí. Někteří tento zákaz obcházejí tím, že k výrobě pornografického materiálu zneužívají mladých dospělých osob, které jako děti pouze vypadají. I tento případ je však hodnocen jako sexuální zneužití, jelikož záměrně uvádí v omyl (Vaníčková, 2007, s. 28). Stejně tak závažný je opačný problém, kdy je sexuálně zneužita osoba, která díky svému vzhledu vypadá o mnoho let starší, než ve skutečnosti je. Osoba se tak zcela dobrovolně podílí na vytvoření pornografického materiálu za účelem finančního zisku. Takovou skutečnost je poměrně těžké odhalit, jelikož vyzpělá vizáž dívky či chlapce je věrohodná. Možnost zfalšování identifikačních dokladů rovněž znesnadňuje odhalení podvodného činu.

Dětská pornografie bývá často vyhledávanou zábavou, která má své stálé zákazníky. Největším konzumentem pornografie je mládež. V jejich rukou skončí pravděpodobně až 75 % všech vydaných porno magazínů a videokazet. Sledování pornografického obsahu v prostředí internetu je rovněž častou zábavou mladých uživatelů. Do jisté míry tomu odpovídají i výsledky opakovaných studií o sexuální výchově dětí. Rodiče a škola v této roli selhávají (Vaníčková, 2007, s. 28). Rodiče často nebývají aktivními uživateli internetu a sociálních sítí, a tak ztrácejí přehled o chování svých dětí ve virtuálním světě. Řešením by měla být vyšší informovanost rodičů o rizikových jevech, se kterým se děti mohou v prostředí internetu potýkat.

Trestné činy související s problematikou dětské pornografie, bez ohledu na to, zda jsou prováděny prostřednictvím počítače, jsou:

- §191 Šíření dětské pornografie;
- §192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií;
- §193 Zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie;
- §193a Účast na pornografickém představení;
- §193b Navazování nedovolených kontaktů s dítětem;
- §201 Ohrožení výchovy dítěte (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

3.3 Obchod s lidmi

Před hlubším proniknutím do tematiky obchodování s lidmi je nutné definovat základní pojmosloví, které se s touto problematikou pojí. Migrace představuje legální i nelegální proces, kdy se jedinci dobrovolně rozhodnou opustit jedno místo a přestěhovat se do druhého. V případě nelegální migrace se jedná o pašeráctví. *„Obchodování je naopak nedobrovolná forma migrace, kdy je obchodovaná osoba silou, hrozbou, násilím nebo podvodem přinucena k transportu z jednoho místa na druhé.“* (La Strada, 2002, s. 7). V rámci legální migrace osoby mohou cestovat za prací v sex-byznysu, prací v domácnosti, prací v továrně anebo například za účelem uzavření sňatku. V případě obchodování jedinec nedobrovolně migruje kvůli nucené prostituci, nucené práci či nucenému sňatku (La Strada, 2002, s. 7). Milfait (2008, s.16) píše že *„prodejem dětí se rozumí úkon nebo transakce, při nichž kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá někomu jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu.“* Stěžejní rozdíl mezi migrací a obchodováním s lidmi je, že v případě migrace jde zcela o dobrovolný přesun z místa na místo, zatímco v rámci obchodování se osoba přemísťuje pod nátlakem druhé osoby nebo skupiny osob.

Nábor dětí do sexuálního průmyslu se uskutečňuje formální nebo neformální cestou. Formálním způsobem se rozumí proces, při kterém někdo přijímá nabídku práce ve velkoměstě či v zahraničí přes inzerát nebo přes agenturu, která slíbí, že uhradí veškeré výdaje spojené vystavením potřebných dokumentů. Obchodovaná osoba podepíše mnohdy neúplnou a nesrozumitelnou smlouvu, přičemž v některých případech dokonce učiní pouze slovní domluvu. Po překročení hranic jsou obchodované osobě odebrány veškeré doklady a je předána do rukou „majitelů“. Neformálním způsobem se rozumí obchodování prostřednictvím příbuzného, partnera, partnerky či přátel. V tomto případě je vše ponecháno na ústní dohodě, ve které jedna strana zneužívá vztah důvěry. V obou případech obchodníci nabízejí vyřízení veškerých záležitostí za úplatek nebo „na dluh“. Dluhy postupně narůstají a pachatelé je využívají jako prostředek k nátlaku a vydírání oběti. Hovoří se zde o dlužním otroctví. Nejčastěji jsou oběti prodávány za účelem sexuálního průmyslu (Milfait, 2008, s. 15–16). Zejména v případě dětské prostituce je obchod významným atributem, který definuje samotný jev.

Oběťmi jsou děvčata i chlapci různého věku. Stěžejními oblastmi obchodu s dětmi jsou komerční mezinárodní adopce a vykořisťování v ilegálních činnostech. Nejčastěji jsou však uváděny tyto způsoby obchodování: dětská prostituce a dětská pornografie, sňatek, pomocné práce v domácnosti, žebrání či jiné ilegální aktivity jako například

vloupání. Výjimkou nejsou případy, kdy jsou oběti obchodovány za účelem prodeje jejich orgánů (Milfait, 2008, s. 16). Prodej orgánů a nucené práce jsou způsoby obchodování, při kterých je dítě mimořádně ohroženo na životě. Dětská prostituce a pornografie však není výjimkou, jelikož velkým nebezpečím je mimo jiné přenos infekčních nemocí. Nezanedbatelným faktorem míry nebezpečí je rovněž případná agresivita pachatelů, kteří oběť sexuálně zneužívají.

Dne 25. května 2000 Generální shromáždění OSN přijalo opční protokol k Úmluvě o právech dítěte ohledně zapojení dětí do ozbrojených konfliktů. Ukazuje se, že děti nejsou nasazovány pouze do bojů, ale mnohdy slouží jako sexuální objekty pro starší bojovníky (Lenhart, 2003).

V roce 1998 byl v zemích Evropské unie proveden výzkum (EUROBAROMETR 49), který byl zaměřen na zjištění pohledu Evropanů na obchod s dětmi. Výsledky ukázaly, že informace ohledně obchodování s dětmi Evropané získávají prostřednictvím televize, novin, časopisů a rádia. Evropští občané však nepřipustili, že obchod s dětmi existuje právě v jejich zemi, respektive v západní Evropě. Respondenti měli představu, že obchodování s dětmi probíhá pouze v zemích Asie, Jižní Ameriky, východní Evropy a Afriky. Ukázalo se, že výsledky byly srovnatelné s povědomím české populace, přihlédne-li se k výsledkům sondy, která byla realizována při náhodném oslovení dospělé populace v pěti městech ČR. Všichni dotazovaní souhlasili s tím, že obchod s dětmi v České republice neexistuje, přičemž však připouštěli možnost obchodování s novorozenci a jejich prodej do USA či západní Evropy. Čeští respondenti zastávali názor, že obchodování s dětmi probíhá výhradně ve východní Evropě a v Asii (Vaničková, 2007, s. 31–32).

Realita je taková, že od počátku 90. let 20. století se fenomén obchodování s lidmi rozšiřuje po celé Evropě. Česká republika je jak zemí původu, tak zemí tranzitu i určení. Uvádí se, že 80 % až 90 % z celkového počtu obchodovaných lidí jsou právě ženy. Dalších 5 % až 10 % je zastoupeno nezletilými osobami rovněž ženského pohlaví. Obchodované osoby pocházejí zejména z oblasti s nejvyšší nezaměstnaností a z míst s pestrými nabídkami různých forem prostituce. Typickými lokalitami v České republice jsou severní a západní Čechy (obzvláště příhraničí se silnicí E55), severní a jižní Morava, Praha a Brno (Milfait, 2008, s. 35).

Zejména společnost střední a západní Evropy zažívá mimořádný blahobyt. I přes to, že jsou zde lidé, kteří žijí na hranici životního minima, lze tvrdit, že naše společnost se má velmi dobře. V důsledku takového blahobytu Evropané nejsou nuceni přemýšlet

o společenských problémech, jako je právě obchod s lidmi, přičemž žijí v iluzi, že se tato forma komerčního sexuálního zneužívání v jejich blízkosti nevyskytuje. Vyvrácení tohoto nepravdivého přesvědčení je podmínkou pro to, aby společnost proti celospolečenskému problému obchodování s lidmi mohla efektivně bojovat a eliminovat tak negativní důsledky.

Trestné činy, kterých se pachatelé obchodování s lidmi dopouštějí, byly uvedeny u předchozích jevů komerčního sexuálního zneužívání, tedy dětské pornografie a dětské prostituce.

4 Komerční sexuální zneužívání v prostředí internetu

Již ve 3. kapitole bylo naznačeno, že internet je frekventovaným prostředím, ve kterém je páchán sociálně patologický jev komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Největším rizikovým faktorem virtuálního světa je skutečnost, že většina lidí si neuvědomuje potenciální nebezpečí, které zde na každého uživatele internetu číhá. Ve výsledku však nejde o samotné prostředí internetu, ale o přístup uživatelů k tomuto médiu. Internet jako takový člověku neublíží, jsou to lidé, kteří se v tomto virtuálním světě pohybují.

Pochopitelně jsou nejčastějšími oběťmi sociálně patologických jevů páchaných v prostředí internetu děti a mládež. Pachatelé tak využívají jejich důvěřivosti a snadné manipulovatelnosti. Závažnými sociálně patologickými činy páchanými v prostředí internetu jsou výroba a distribuce dětské pornografie, grooming praktiky, sexting a webcam trolling. Čech a Zvoníčková (2017, s. 49) uvádějí, že uvedené jevy se překrývají s jevem kyberšikany a samy o sobě představují nevhodný a někdy i násilný typ chování na internetu.

Závažnost tématu sexuálního zneužívání dětí v prostředí internetu je promítnuta v nově vzniklém dokumentárním filmu *V síti* režirovaném Barborou Chalupovou a Vitem Klusákem. Tři dospělé herečky, které svým vzhledem vypadají jako dvanáctileté dívky, se vydávají na sociální sítě, aby měly možnost prožít zkušenost dvanáctiletých dívek online. V ateliérech dětských pokojů herečky chatují a skypují s muži, kteří je na sociálních sítích oslovili. Většina z těchto mužů po dívkách vyžaduje sex přes webkameru, posílá své obnažené fotografie a dále dívky odkazuje na internetové stránky s pornografickou tematikou. Dívky se rovněž pod dozorem ochranky s muži setkávají na sjednaných osobních schůzkách. (Česko-Slovenská filmová databáze, ©2001–2020, online).

Dokumentární film *V síti* zaznamenává stinnou stránku sociálních sítí. Součástí publika by neměly být pouze děti, ale rovněž dospělé osoby, zejména pak jejich rodiče. V rámci primární prevence je nutné rozšířit povědomí o nebezpečí internetového prostředí a stimulovat tak větší obezřetnost vychovávajících osob vůči svým potomkům.

4.1 Dětská pornografie v prostředí internetu

O dětské pornografii již bylo pojednáno v podkapitole 3.2. Pro bližší specifikování tematiky je zde uvedena kazuistika, prostřednictvím které je poukázáno na skutečnost, že pachatelé výroby a šíření dětské pornografie mají v České republice rovněž své zastoupení. Shodou okolností se jedná o případ z Královehradeckého kraje.

V roce 2013 započalo vyšetřování závažného a velmi rozsáhlého případu souvisejícího s výrobou a šířením dětské pornografie, která byla určena výhradně zahraničním zákazníkům. Důvodem byla zejména maximalizace zisku pro výrobce a předejití odhalení série trestných činů. Pornografický materiál byl distribuován například do Švédska, Španělska, Velké Británie, Kanady či Irska. Vyšetřování případu probíhalo ve velmi přísném utajení, a to zejména s ohledem na dětské oběti. Hlavním organizátorem výroby a šíření dětské pornografie byl sedmapadesátiletý muž z Náchodska, který kontaktoval dívky a chlapce ve věkovém rozmezí od sedmi do osmnácti let. Muž si oběti sám vytipovával anebo mu byly doporučeny z rodin v tíživé finanční situaci či z rodin, kteréjevily aktivní zájem o fotografování svého dítěte. Pachatel zájemcům nasliboval možnost uplatnění jejich dětí v reklamě a focení pro zahraniční časopisy. Když oběť projevila zájem, pozval ji do svého ateliéru v Červeném Kostelci, kde s dalšími spoluobviněnými osobami pořizovali videozáznamy pornografického charakteru. To vše se odehrávalo v průběhu několika let. Pornografický materiál byl bez vědomí zneužitých dětí a jejich rodičů nahrán na zpoplatněné webové stránky v zahraničí. Privátní zákazníci si mnohdy na webových stránkách přímo vytipovali konkrétní dítě nebo určitý typ dítěte a dále specifikovali své požadavky týkající se oblečení dítěte či vyzývajících poloh nepřiměřených věku dítěte. Byly odhaleny případy, kdy zákazník kromě finanční odměny zaslal prádlo, ve kterém mělo být dítě nafoceno. Při provádění domovních prohlídek a dalších procesních úkonů kriminalisté zajistili data o velikosti zhruba 30 TB. Pro objasnění případu byl zřízen pod hlavičkou Evropské jednotky soudní spolupráce společný vyšetřovací tým složený z policistů a státních zástupců z České republiky, Švédska a Španělska (Ježková, ©2014, online).

Hlavní obžalovaný byl v roce 2019 odsouzen ke třem rokům vězení a peněžitém trestem sto pět tisíc korun českých. Pachatel tak byl potrestán za trestný čin zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie a za trestný čin obchodování s lidmi – pokud hlavní odsouzený sám nestíhal pořizování fotografování, oběti předával jednomu z dalších odsouzených a za výpomoc mu platil (Česká tisková kancelář, ©2019, online).

Bylo by možné očekávat, že trestní sazba bude vyšší, jelikož obětem bylo způsobeno mimořádné psychické trauma. Nebezpečí internetu spočívá v nemožnosti smazání souborů, které byly do virtuálního prostoru nahrány. Přesněji řečeno, pornografický materiál mohl být smazán na jedné internetové stránce, ale s velkou pravděpodobností byly soubory nahrány v mezičase na další internetové stránky. V takovém případě jsou oběti nuceny žít v nejistotě, zdali se pornografický materiál na internetu stále vyskytuje, či nikoliv.

4.2 Kybergrooming

Kybergrooming představuje sociálně patologický jev vyznačující se psychickou manipulací prostřednictvím komunikačních technologií. Cílem takového jednání je získat důvěru oběti, následně ji vylákat na osobní schůzku a sexuálně ji zneužít. Výjimkou však nejsou situace, kdy pachatel nestojí o osobní schůzku se svou obětí, ale pouze se snaží získat amatérské pornografické materiály (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 54).

V případě, že oběť fotografie či video se sexuálním podtextem zašle, jedná se již o sexting, o kterém je pojednáno v následující podkapitole. Pachatel tak pornografický materiál může přeposlat další osobě či sdílet na internetových stránkách. V případě, že osoba na fotografiích či videích je dítě, jedná se o trestný čin výroby a šíření dětské pornografie. Souhra takových událostí je důkazem, že jednotlivé jevy komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže v prostředí internetu od sebe nelze striktně oddělovat.

Český překlad slova *grooming* je *krášlení, šlechtění* nebo *dělání sluhy z někoho*. Pachatel se v mnoha případech před obětí kráší například tím, že se dělá mladším, než ve skutečnosti je. Manipulace oběti je systematická a poměrně dlouhodobá. Časové rozmezí je vymezeno zhruba od tří měsíců až po dobu několika let. Existují případy, kdy byl pachatel v kontaktu se svou obětí přes komunikační technologie po dobu dvou až tří let, než došlo k osobní schůzce. Nejčastějšími oběťmi bývají děti od jedenácti do sedmnácti let, přičemž se častěji jedná o dívky. Dále mezi nejvíce ohrožené oběti kybergroomingem patří jedinci s nízkou sebeúctou, sebevědomím, s emocionálními problémy, například depresemi, dále jedinci naivní, příliš důvěřiví. Ohroženou skupinou je rovněž dospívající populace, která se přirozeně zajímá o lidskou sexualitu a projevuje zájem o ní hovořit (Beňo, 2015, s. 129).

Během komunikace přes sociální sítě pachatel usiluje o získání důvěry své oběti. Bývá laskavý, pozorný a dokáže volit vhodná slova. Sexuální predátoři velmi dobře využívají situací, ve kterých je oběť snadno manipulovatelná. Jedinec se často nachází v nepříznivé rodinné situaci či má problémy v navazování kontaktů se svými vrstevníky. Pachatel dodává mladému člověku pocity bezpečí, jistoty a lásky, která mu v jeho životě schází.

Zrádná je však skutečnost, že v případě kybergroomingu se pachatel vydává zcela za někoho jiného. Oběť se tak zamiluje do osoby, která je smyšlená a ve skutečnosti neexistuje.

4.3 Sexting

Sexting neboli elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním podtextem je závažný sociálně patologický jev, ke kterému by společnost měla přistupovat velmi obezřetně. Kompromitující materiál je pak často zveřejněn na internetu za účelem ponížení osoby, která je jeho tvůrcem. Děje se tak zejména v případech, dojde-li k ukončení milostného vztahu mezi mladistvými či dospělými partnery. První případy sextingu byly zdokumentovány již v roce 2005 (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 51). Nejedná se tedy o novodobý sociálně patologický jev, se kterým se naše společnost potýká. Obzvláště v dnešní době je komunikace prostřednictvím mobilního telefonu součástí života téměř každého jedince. Nebezpečí sextingu spočívá zejména v neschopnosti odhadnout potenciální nebezpečí, se kterým se tvůrce pornografického materiálu může následně potýkat.

V České republice jsou případy sextingu vyhodnoceny jako přestupek nebo jako trestný čin. Rozhodnutí se odvíjí od druhu fotografie a způsobu, jakým byla pořízena. V případě mladistvých osob se mimo jiné může jednat o trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 51). Sdílení pornografických fotografií nebo videa zachycující dítě či osobu jako dítě vypadající je vyhodnoceno jako trestný čin výroby a šíření dětské pornografie. O provázanosti sociálně patologických jevů dětské prostituce, pornografie, sextingu a kybergroomingu již bylo pojednáno v podkapitole 4.2.

Sdílení intimního materiálu bývá v mnoha případech dobrovolné. Děje se tak často v partnerských vztazích. Výzkumy sextingu, jež probíhaly v České republice od roku 2010 (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, Kožíšek, 2013), dokazují, že sexting je provozován zhruba 7–9 % dětí ve věku 11–17 let (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 51).

Prostředkem k rozesílání fotografií a videí se sexuálním podtextem bývá Facebook, G+, e-mailová pošta či MMS zprávy. Populárními mobilními aplikacemi jsou Snapchat a Instagram. Princip je takový, že osoba pošle příjemci fotografii či video, které po přehrání zmizí. Příjemce však může bez problému získat kopii poslané fotografie. Děje se tak prostřednictvím vyfotografování obrazovky telefonu, na který byl pornografický materiál zaslán.

Lze rozlišovat dva typy sextingu: self-sexting a peer-sexting. Self-sexting je provozován v případech, kdy osoba posílá své vlastní fotografie či videa. Za peer-sexting jsou považovány případy, ve kterých osoby rozesílají snímky někoho jiného, velmi často se jedná o fotografie či videa vrstevníka (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 52).

4.4 Webcam trolling

Technika webcam trollingu dokazuje, jak dokáží být pachatelé komerčního sexuálního zneužívání vychytralí. Jedná se o tzv. zmanipulování webkamery. Postup je poměrně snadný. Stačí, aby si pachatel zakoupil speciální program, jež mu umožní vytvářet virtuální webkameru, prostřednictvím které pachatel může promítat záběry mladých chlapců nebo dívek. Oběť netuší, že se ve skutečnosti nejedná o osobu, se kterou chatuje. Webcam trolling je možné provozovat například s využitím Skype či ICQ. Záměrem takového jednání útočníků je z oběti vylákat intimní fotografie, které mohou být zneužity k následnému vydírání, manipulování a zastrasování osoby, která fotografie zaslala. Pachatel rovněž může intimní materiál umisťovat na internetové stránky (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 53).

Cíleným vydíráním je oběti způsobena značná psychická újma, která může vyústit až ke spáchání sebevraždy. Poškozenému jedinci je nutné poskytnout okamžitou pomoc a zabránit tak suicidálnímu jednání. Problém nastává tehdy, kdy se oběť se svým problémem nesvěří z důvodu strachu z nepochopení od svých blízkých. Na poškozenou osobu musí hodnotící osoba nahlížet jako na oběť podvodu. V takovém případě zde rozhodně není prostor na obviňování mladého jedince.

Video smyčka, kterou pachatelé používají, většinou neobsahuje zvukový záznam. Sexuální predátoři svou oběť mystifikují a tvrdí jí, že jejich mikrofon je nefunkční. Během video hovoru pachatelé se svou obětí komunikují pouze prostřednictvím zasílání elektronických zpráv (Kopecký, Kožíšek, ©2013, online). Jedná se o rozpoznávací znamení, díky kterému je možné odhalit podvodnou techniku webcam trollingu.

Pachatel volí techniku webcam trollingu, jelikož se stydí za svůj vzhled a pochopitelně nechce, aby byla odhalena jeho skutečná identita kvůli trestnímu postihu. Mnohdy se totiž jedná o výrazně staršího pachatele, než je jeho oběť.

Šíření povědomí o praktice webcam trollingu je stěžejním předpokladem pro zabránění navázání kontaktu mladého člověka se sexuálním predátorem.

5 Prevence CSEC

Kapitola je zaměřena na problematiku prevence, která je nezbytnou součástí aktivního boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí a mládeže. V rámci primární, sekundární a terciální prevence jsou popsány jednotlivé postupy, které je nutné mít na paměti, aby bylo možné předejít dobrovolnému či nedobrovolnému vstupu jedince do sexuálního průmyslu.

Primární prevence si klade za cíl působit na rozsáhlé spektrum osob a šířit tak osvětu o komerčním sexuálním zneužívání. Do cílové skupiny tak spadá široká veřejnost. V rámci sekundární prevence je působení zaměřeno na rizikové osoby, u kterých je pravděpodobnější, že by se mohly stát oběťmi komerčního sexuálního zneužívání. Terciální prevence již cílí na osoby, které byly anebo stále jsou oběťmi komerčního sexuálního zneužívání.

Pro detailnější osvětlení jednotlivých přístupů poslouží pyramida prevence od Evy Vaníčkové. Pyramida zřetelně vymezuje jednotlivé úkony, které je třeba konat, aby byl boj proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí a mládeže efektivní.

Primární prevence

Vaníčková (2007, s. 103–104) definuje nescifickou a specifickou primární prevenci. V rámci nescifické primární prevence je nutné dbát na vytváření hierarchie hodnot společnosti, na jejímž vrcholu je úcta k lidskému životu, svobodě a právům každého člověka. Na vytváření této hierarchie se podílí každý z nás, nicméně významnou roli v tomto procesu zastává parlament a vláda, jež vytyčí určitý jev jako prioritu, které je třeba se věnovat. Předmětem specifické primární prevence je poskytování informací o konkrétní problematice, v tomto případě o komerčním sexuálním zneužívání dětí a mládeže. Informace by měly být směřovány jak na odbornou, tak laickou veřejnost.

Praktický příklad primární prevence je uveden v podkapitole 2.2 Sexuální zneužívání, která poukazuje na skutečnost, že je nutné dítě poučit o správných a špatných dotecích dospělé osoby vůči jeho tělu.

Sekundární prevence

V případě sekundární prevence komerčního sexuálního zneužívání jsou součástí cílové skupiny zejména jedinci spolupracující s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Převážně se jedná o oběti syndromu CAN. Dále jsou to tzv. „záškoláci“, děti ulice a děti, u kterých je problém s porozvodovým uspořádáním jejich výchovy a péče. Stejně tak důležitou cílovou skupinou jsou děti v ústavní výchově. Působení odborných orgánů musí rovněž směřovat na rizikové rodiny, z kterých tyto děti pocházejí. Jedná se zejména o rodiny, ve kterých se vyskytují problémy se stresem některého ze členů a problémy se závislostí na alkoholu či jiných drogách. Za rizikové jsou rovněž považovány rodiny, ve kterých chybí jeden z rodičů anebo jsou její členové dlouhodobě nezaměstnaní. Pracovníci musí být obezřetní i v případě rodin, kde se vyskytuje chronická nemoc či osoba s tělesným, duševním či kombinovaným postižením. Zvýšená obezřetnost odborných pracovníků by měla nastat ve chvíli, kdy děti nepřicházejí na pravidelné preventivní prohlídky či velmi často mění své obvodní lékaře (Vaničková, 2007, s. 105).

Na rodinu je nutné pohlížet ze systemického hlediska. Chování jednotlivých členů se odvíjí nikoliv na základě kauzálního vztahu, ale veškerá komunikace v rámci rodiny je cirkulární povahy. Chování jednotlivce tedy ovlivní komplexní komunikační roviny v celém rodinném systému. V rámci sekundární prevence by tedy působení nemělo směřovat pouze na jednoho rodinného příslušníka, ale na celý rodinný systém.

Terciární prevence

Terciární prevence si klade za hlavní cíl zejména zabránit opakování a prohlubování traumatu, které bylo oběti komerčního sexuálního zneužívání způsobeno. Každé oběti komerčního sexuálního zneužívání by měla být okamžitě poskytnuta lékařská pomoc a zařazení do dlouhodobého resocializačního programu. Do terciární prevence rovněž spadá právní intervence, jejímž předmětem je kriminalizování trestných činů spojených s problematikou komerčního sexuálního zneužívání dítěte (Vaničková, 2007, s. 105).

V podkapitole 2.1 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je popsán přesný postup, který by měl pedagog či jiná vychovávající osoba dodržet v případě podezření, že je dítě fyzicky či psychicky týráno, sexuálně zneužíváno či zanedbáváno.

6 Průzkum informovanosti žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o CSEC

Empirická část bakalářské práce je věnována průzkumnému šetření, které zjišťuje, jaké povědomí mají žáci druhého stupně základních škol a studenti středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

6.1 Stanovení výzkumného problému, cíle průzkumného šetření a hypotéz

Zprvu je nutné stanovit výzkumný problém, jehož znění je následující:

- jaké je povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže

V návaznosti na výzkumný problém je vhodné definovat samotný cíl průzkumného šetření. Hlavním cílem průzkumu je zjistit, v jaké míře jsou žáci druhého stupně základních škol a studenti středních škol informováni o sociálně patologickém jevu komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

Před samotnou realizací dotazníkového šetření bylo stanoveno 6 hypotéz neboli předpokladů z již teoreticky zpracované problematiky (Gavora, 2008, s. 63). Pro splnění účelu zkoumání byly stanoveny deskriptivní hypotézy, které „*popisují nějaký konkrétní stav zjišťovaného jevu (subjektu či objektu)*“ (Kozel a kol., 2011, s. 79). Znění hypotéz je následující:

- **Hypotéza č. 1:** Dívky vykazují vyšší míru informovanosti o problematice CSEC než chlapci.
- **Hypotéza č. 2:** Dívky považují prostituci za závažnější rizikový jev než chlapci.
- **Hypotéza č. 3:** Chlapci více souhlasí s řešením nepříznivé situace prostitucí než dívky.
- **Hypotéza č. 4:** V případě chlapců je internet frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.
- **Hypotéza č. 5:** V případě dívek jsou kamarádi frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.
- **Hypotéza č. 6:** Nabídku k osobní schůzce s cizí osobou z internetu by spíše přijali chlapci než dívky.

Veškeré hypotézy, které jsou v textu uvedeny, lze podložit výsledky výzkumných šetření, které již byly v České republice provedeny. Pro lepší porozumění jsou jednotlivé hypotézy v následující části textu detailněji rozebrány.

- **Hypotéza č. 1: Dívky vykazují vyšší míru informovanosti o problematice CSEC než chlapci.**

Hypotéza č. 1 je podložena epidemiologickou deskriptivní studií, která byla zrealizována v roce 2001 3. lékařskou fakultou Univerzity Kalovy v Praze. Studie byla provedena mezi žáky 9. ročníku a zkoumala informovanost a postoje dětí ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání. Tabulka č. 3 zobrazuje výsledky, jež byly pomocí provedené studie získány.

Tabulka č. 3: Míra informovanosti o komerčním sexuálním zneužívání

	Vyjádřená znalost KSZD	Faktická znalost KSZD
Dívky	100 %	25,2 %
Chlapci	100 %	2,0 %

Zdroj: Vaničková, 2007, s. 106

Z výsledků epidemiologické studie vyplývá, že respondenti vykazují 100% znalost o problematice komerčního sexuálního zneužívání. Je zjevné, že zjištěná reálná znalost o komerčním sexuálním zneužívání je podstatně nižší. Z tabulky však vyplývá, že dívky i přes to vykazují vyšší informovanost než chlapci.

- **Hypotéza č. 2: Dívky považují prostituci za závažnější rizikový jev než chlapci.**

V tabulce č. 4 lze vyzorovat pořadí jednotlivých typů rizikového chování, kteří chlapci a dívky seřadili dle jejich subjektivního přesvědčení o závažnosti. Tyto výsledky vyplývají z epidemiologické studie, která byla zrealizována 3. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy v roce 2004. Bylo zjištěno, že dívky považují prostituci za závažnější rizikový jev než chlapci. Je však zajímavé, že jak dívky, tak chlapci v roce 2004 přiřadili rizikovému jevu prostituce dosti nízkou závažnost.

Tabulka č. 4: Hodnocení závažnosti rizikového chování dle subjektivního postoje chlapců a dívek

Chování	Dívky	Chlapci
Nadměrná konzumace alkoholu	4	5
Týrání zvířat	8	7
Prostituce	3	2
Sprosté nadávky	1	1
Vandalismus	5	6
Graffiti	2	3
Užívání drog	7	8
Krádeže	6	4

Zdroj: Vaníčková, 2007, s. 115

- **Hypotéza č. 3: Chlapci více souhlasí s řešením nepříznivé situace prostitucí než dívky.**

Hypotéza č. 3 je podložena deskriptivní studií, která byla provedena v roce 2004 v Praze a v Chebu. Realizátorem této studie byla rovněž 3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Sledovaný soubor byl tvořen 1585 dětmi školního věku. Studie byla zaměřena zejména na zjištění dominantního zdroje o sexu a lidské sexualitě. Respondenti byli mimo jiné dotázáni, zdali si dovedou představit, že by nepříznivou životní situaci řešili prostitucí. Z výsledků studie vyplývá, že více než tři čtvrtiny respondentů si nedovedou představit, že by nepříznivou životní situaci řešily prostitucí.

Tabulka č. 5: Reakce respondentů na otázku: Dokážeš si představit, že bys řešil/a nepříznivou životní situaci prostitucí?

Odpověď	Dívky	Chlapci
Nikdy	79,1 %	75,4 %
Nevím	14,9 %	13,5 %
Ano	6,0 %	11,1 %

Zdroj: Vaníčková, 2007, s. 109

- **Hypotéza č. 4: V případě chlapců je internet frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.**
- **Hypotéza č. 5: V případě dívek jsou kamarádi frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.**

Hypotéza č. 4 a hypotéza č. 5 jsou rovněž podloženy výsledky epidemiologické studie z roku 2004, jež byla zrealizována 3. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy. V tabulce č. 6 je zobrazeno procentuální zastoupení informačních zdrojů o sexu a sexualitě z pohledu chlapců a dívek. Tyto výsledky jsou podkladem pro mé zkoumání, prostřednictvím kterého se snažím zjistit, který informační zdroj má vysoké a naopak nízké procentuální zastoupení.

Tabulka č. 6: Dominantní zdroje o sexu a sexualitě

Odpověď	Dívky	Chlapci
Rodiče	10,0 %	4,8 %
Škola	0 %	4,8 %
Film, TV, video	46,7 %	28,6 %
Internet	0 %	23,8 %
Časopisy	20,0 %	11,9 %
Knihy	3,3 %	2,3 %
Kamarádi	20,0 %	23,8 %

Zdroj: Vaníčková, 2007, s.107

- **Hypotéza č. 6: Nabídku k osobní schůzce s cizí osobou z internetu by spíše přijali chlapci než dívky.**

Hypotéza č. 6 vychází z výsledku deskriptivní studie zrealizované v roce 2006, která byla inspirovaná ojedinělou švédskou studií. Tematicky se studie z roku 2006 orientovala na sexuální chování a komerční sex mezi adolescenty. Mimo jiné bylo zjištěno, že téměř 30 % respondentů si již v minulosti sjednalo schůzku s osobou, kterou znali pouze přes sociální síť. Dále je zde uvedeno, že podstatně častěji tuto metodu preferují muži (Vaníčková. 2007, s. 116–119).

6.2 Dotazníkové šetření

Kvantitativně orientované průzkumné šetření bylo provedeno formou dotazníku (viz příloha A), který lze považovat za nejvhodnější způsob zkoumání ve vztahu ke stanovenému výzkumnému problému. Dotazníky byly distribuovány papírovou formou mezi žáky devátého ročníku (9. A, 9. B) Základní školy náměstí Míru v Novém Boru a studenty prvního (G1), druhého (G2) a třetího (G3) ročníku Gymnázia v Novém Boru. Výzkumný vzorek zahrnoval 106 respondentů. Dotazníkové šetření bylo realizováno v průběhu měsíce února a března roku 2020.

Tabulka č. 7: Výzkumný vzorek

Celkový počet respondentů	Chlapci	Dívky
106	37	69

Tabulka č. 8: Počet respondentů v jednotlivých třídách ZŠ náměstí Míru a Gymnázia v Novém Boru

9.A	9.B	G1	G2	G3
26	24	18	15	23

Dotazník se skládá z úvodní části, ve které je v krátkosti představeno téma a účel dotazníkového šetření, prosba o vyplnění a rovněž důležitá informace o anonymitě dotazníku.

Ve druhé části dotazníku je formulováno 14 otázek, na které respondenti mají za úkol odpovědět. Všechny tyto otázky jsou uzavřené, ačkoliv je třeba upozornit na skutečnost, že v otázce č. 1 je vyhrazen prostor pro doplnění jiné odpovědi, než je respondentům nabízena.

V otázce č. 3 a otázce č. 7 je respondentovi nabídnuta možnost ke zvolení více než jedné odpovědi. Otázka č. 9 je také specifická, jelikož dotazovaní mají za úkol seřadit jednotlivé rizikové jevy dle jejich subjektivního přesvědčení o míře závažnosti.

6.3 Analýza a interpretace výsledků průzkumného šetření

V této podkapitole jsou vyhodnoceny výsledky průzkumného šetření, které bylo zaměřeno na zkoumání povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol a problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

Otázka č. 1: Jaké sociální sítě používáš? Zakroužkuj:

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď.

Tabulka č. 9: Přehled používaných sociálních sítí

Možnosti	Celkem	Celkem (%)
Žádnou sociální síť nepoužívám.	0	0 %
Tumblr	1	0,9 %
ICQ	1	0,9 %
Discord	1	0,9 %
Viber	3	2,8 %
Reddit	3	2,8 %
Tik Tok	9	8,5 %
Twitter	31	29,2 %
WhatsApp	35	33,0 %
Snapchat	60	56,6 %
Facebook	77	72,6 %
Instagram	94	88,7 %
Messenger	99	93,4 %

Nejužívanějšími aplikacemi mezi respondenty jsou Messenger (93,4 %) a Instagram (88,7 %). Na třetí příčce se umístila sociální síť Facebook (72,6 %). Z výsledků tedy vyplývá, že více než 70 % respondentů tráví čas na třech nejfrekventovanějších sociálních sítích. Potvrdilo se, že každý respondent průzkumného šetření je vystaven riziku komerčního sexuálního zneužívání v prostředí internetu, jelikož všech 106 respondentů používá alespoň jednu sociální síť. Sociální sítě Reddit (2,8 %), Tik Tok (8,5 %), Tumblr (0,9 %), ICQ (0,9 %) a Discord (0,9 %) byly respondenty zvoleny v rámci možnosti odpovědi *Jiné*.

Otázka č. 2: Kolik hodin denně trávíš na sociálních sítích?

Tabulka č. 10: Počet strávených hodin na sociálních sítích

Možnosti	Celkem	Celkem (%)
1–2 hodiny	30	28,3 %
2–4 hodiny	55	51,9 %
4–6 hodin	17	16,0 %
6–8 hodin	4	3,8 %
Více	0	0 %
Celkem	106	100 %

Výsledky ukazují, že více než polovina respondentů (51,9 %) tráví na sociálních sítích 2–4 hodiny denně. Je tedy zřejmé, že více než polovina respondentů zvolila „střední variantu“ ze všech nabízených. Takový výsledek není překvapující. Časové intervaly jsou poměrně široké. Člověk, který zvolil variantu 2–4 hodiny, může reálně na sociálních sítích trávit 3,5 hodiny denně či pouhé 2 hodiny. Tento fakt musíme samozřejmě zvažovat u všech uvedených časových intervalů. Dále pak 28,3 % dotazovaných používá sociální sítě zhruba 1–2 hodiny denně, což je možné považovat za zcela přirozený časový interval.

V časovém rozmezí 4–6 hodin sociální sítě používá 16,0 % respondentů a v rozmezí 6–8 hodin denně tráví na sociálních sítích 3,80 % respondentů. Z tabulky lze vyčíst, že v časových intervalech 4–6 hodin denně a 6–8 hodin denně dohromady tráví čas 21 (19,8 %) dotazovaných z celkového počtu 106 dotazovaných. Jedná se tak skoro o jednu pětinu respondentů, což není mnoho, ale rozhodně takový výsledek nelze brát na lehkou váhu.

Můžeme usoudit, že téměř jedna pětina všech respondentů je vysoce ohrožena komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu. V ideálním případě by časový interval v rozmezí 2–4 hodin měl být ten nejvyšší, který by měl být dotazovanými zvolen.

Otázka č. 3: Kde ses o komerčním sexuálním zneužívání dozvěděl/a?

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď.

Tabulka č. 11 Zdroje informací o komerčním sexuálním zneužívání

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
O komerčním sexuálním zneužívání jsem ještě neslyšel/a.	23	21,7 %	12	17,4 %	11	29,7 %
Škola	46	43,4 %	33	47,8 %	13	35,1 %
Rodiče	26	24,5 %	16	23,1 %	10	27,0 %
Film, TV, Video	24	22,6 %	14	20,3 %	10	27,0 %
Internet	54	50,9 %	33	47,8 %	21	56,8 %
Časopisy	1	0,9 %	1	1,4 %	0	0 %
Knihy	3	2,8 %	2	2,9 %	1	2,7 %
Kamarádi	13	12,3 %	8	11,6 %	5	13,5 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Z tabulky č. 11 je možné vyčíst, v jaké míře jsou jednotlivé informační zdroje respondenty užívány. Je důležité připomenout, že i v případě této otázky měli možnost dotazovaní zvolit více než jednu odpověď. Respondenti se pochopitelně mohou o problematice komerčního sexuálního zneužívání dozvídat při více příležitostech. Ve druhém a třetím sloupci je zobrazena četnost a procentuální míra užívání jednotlivých informačních zdrojů respondentů bez zohlednění jejich pohlaví. Ve zbylých čtyřech sloupcích je však analyzována četnost a procentuální zastoupení míry užívání jednotlivých informačních zdrojů z pohledu dívek a chlapců. Je tak učiněno zejména z důvodu, aby bylo možné vyhodnotit hypotézu č. 4 a hypotézu č. 5.

Znění hypotézy č. 4 je následující: **V případě chlapců je internet frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.** Ze zjištěných výsledků lze konstatovat, že hypotézu č. 4 je možné přijmout. Informační zdroj v podobě internetu je užíván 56,8 % dotazovaných chlapců a informační zdroj rodičů je užíván pouhými 27 % dotazovaných chlapců.

S otázkou č. 3 je spjata i hypotéza č. 5: **V případě dívek jsou kamarádi frekventovanějším zdrojem informací o problematice CSEC, než je informační zdroj v podobě rodičů.** Hypotézu č. 5 je nutné zamítnout. Ze zjištěných výsledků vyplývá, že od kamarádů se o problematice CSEC dozvědělo 11,6 % dívek, kdežto informační zdroj v podobě rodičů byl využit u 23,1 % dívek.

První možnost *O komerčním sexuálním zneužívání jsem ještě neslyšel/a*. zvolilo 23 respondentů (21,7 %), konkrétně 12 dívek (17,4 %) a 11 chlapců (29,7 %). Tato informace nám poslouží k vyhodnocení hypotézy č.1: **Dívky vykazují vyšší míru informovanosti o problematice komerčního sexuálního zneužívání než chlapci**. Nelze tak učinit nyní, jelikož pro přijetí či zamítnutí této hypotézy je třeba vyhodnotit otázky č. 10, 11 a 12. Hypotéza č. 1 tedy bude vyhodnocena v rámci otázky č. 12.

Otázka č. 4: Dostal/a jsi pozvání k osobní schůzce s cizí osobou, kterou jsi znal/a pouze přes sociální sítě? (Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Skype, ...)

Tabulka č. 12: Pozvání k osobní schůzce s osobou z internetu

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Ano	42	39,6 %	34	49,3 %	8	21,6 %
Ne	64	60,4 %	35	50,7 %	29	78,4 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Převaha je těch dotazovaných, kteří nabídku k osobní schůzce neobdrželi. To můžeme vnímat jako pozitivní informaci. Nicméně je patrné, že 39,6 % respondentů zkušenost s pozváním k osobní schůzce s cizí osobou již má. Takový výsledek bychom neměli brát na lehkou váhu.

Za zajímavé rovněž považuji pohlédnout na poměr mezi těmi, kteří mají zkušenost s pozváním k osobní schůzce, a těmi, kteří nikoliv, z hlediska pohlaví respondentů. Tabulka č. 12 ukazuje, že v případě dívek je poměr téměř 1:1, což podporuje myšlenku, že dívky lze v porovnání s chlapci považovat za ohroženější skupinu komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu.

Otázka č. 5: Pokud ano, zúčastnil/a ses této schůzky? Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „NE“, tuto otázku nevyplňuj.

Tabulka č. 13: Účast na osobní schůzce s osobou, kterou respondenti znali pouze prostřednictvím sociální sítě

Možnosti	C	C	C	D	CH	CH
Ano	19	45,2 %	14	41,2 %	5	62,5 %
Ne	23	54,8 %	20	58,8 %	3	37,5 %
Celkem	42	100 %	34	100 %	8	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Na základě výsledků otázky č. 5 lze vyhodnotit hypotézu č. 6: **Nabídku k osobní schůzce s cizí osobou z internetu by spíše přijali chlapi než dívky.** V rámci otázky č. 4 bylo zjištěno, že 34 dívek a 8 chlapců již dostalo pozvání k osobní schůzce s cizí osobou, kterou znali pouze přes internet. Na první pohled se může zdát, že je číselný rozdíl v počtu chlapců a dívek velmi vysoký. Tato čísla však musíme hodnotit v poměru celkového počtu respondentů. Jak již bylo v textu uvedeno, průzkumného šetření se zúčastnilo 69 dívek a 37 chlapců. Dívčí zastoupení je tedy téměř 2x vyšší než zastoupení chlapecké. I přes to však můžeme tvrdit, že hypotézu č. 6 lze přijmout. Tabulka potvrzuje, že 5 chlapců (62,5 %) z osmi chlapců, kteří pozvání k osobní schůzce již obdrželi, se schůzky s cizí osobou zúčastnilo. V případě dívek se jedná o poměr 14:20. Čtrnáct dívek (45,2 %) pozvání k osobní schůzce s cizí osobou přijalo a 20 (54,8 %) dívek pozvání odmítlo.

Otázka č. 6: Byl/a jsi někdy nabádán/a druhou osobou k zaslání obnažených fotografií/video?

Tabulka č. 14: Nabádání respondentů k zaslání obnažených fotografií či videa

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Ano	43	40,6 %	39	56,5 %	5	13,5 %
Ne	63	59,4 %	30	43,5 %	32	86,5 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapi

V druhém a třetím sloupci tabulky č. 14 lze vyzorovat číselný poměr těch, kteří byli nabádáni k zaslání obnažených fotografií či videa. Je zjevné, že stále převyšuje počet těch, kteří tuto zkušenost nemají (59,4 %). Čtyřicet tři dotazovaných respondentů (40,6 %) bohužel tuto zkušenost již má. Opět je nutné poukázat na pozitivní a negativní zkušenosti v případě dívek a chlapců. Poměr dívek, které mají negativní zkušenost, tedy že byly nabádány k zaslání obnažených fotografií či videa, je podstatně vyšší než poměr chlapců, kteří tuto zkušenost mají také. S podobným trendem jsme se setkali i v případě pozvání k osobní schůzce s osobou, kterou respondenti znali pouze prostřednictvím sociální sítě. Můžeme tedy opět tvrdit, že dívky jsou výrazněji ohroženější skupinou komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu, než jsou chlapi.

Otázka č. 7: Pokud ano, v jakém osobním vztahu jsi s touto osobou byl/a? Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „NE“, tuto otázku nevyplňuj.

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď?

Tabulka č. 15: Přehled osob, které respondenty nabádaly k zaslání obnažených fotografií či videa

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Kamarád/ka	13	12,3 %	13	18,8 %	0	0 %
Partner/ka	11	10,4 %	9	13 %	2	5,4 %
Cizí osoba	26	24,5 %	24	34,8 %	2	5,4 %
Někdo jiný	3	2,8 %	2	2,9 %	1	2,7 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

V případě této otázky byla respondentům opět poskytnuta možnost výběru více než jedné odpovědi. V mnoha případech této šance bylo využito. Z předchozí tabulky je zřejmé, že 43 respondentů (40,6 %) již má zkušenost s nabádáním k zaslání obnažené fotografie či videa. Tito respondenti měli následně odpovědět, v jakém osobním vztahu byla osoba, která po nich takový materiál požadovala. Z tabulky je patrné, že v nejvíce případech se jednalo o cizí osobu (24,5 %). Na druhé pozici se vyskytuje kamarád/ka se zastoupením 12,3 % a třetí pozice je zastoupena osobou partnera/ky s 10,4 %. Tři respondenti (2,8 %) byly nabádány někým jiným. V zájmu zachování soukromí po respondentech nebylo požadováno bližší specifikování této osoby.

K těmto výsledkům je nutné přistupovat velmi obezřetně. Je zřejmé, že mládež je vysoce rizikovou sociální skupinou, která je ohrožena komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu. Jako společnost můžeme spoléhat na to, že šíření povědomí o této problematice zejména mezi dětmi, adolescenty a jejich rodiči napomůže k řešení této skutečnosti. Realita dnešní doby byla zaznamenána v dokumentárním filmu *V síti*, o kterém bylo pojednáno v teoretické části bakalářské práce. Výsledky průzkumného šetření dokazují, že se doopravdy nejedná o ojedinělé případy a že vysoké procento respondentů má zkušenost s nabádáním cizí osoby k zaslání obnažené fotografie či videa.

Otázka č. 8: Dokážeš si představit, že bys nepříznivou životní situaci řešil/a prostitucí?

Tabulka č. 16: Subjektivní postoj k řešení nepříznivé životní situace prostitucí

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Ano.	3	2,8 %	3	4,3 %	0	0 %
Ne, nepříznivou situaci bych tímto způsobem nikdy neřešil/a.	90	84,9 %	61	88,4 %	30	81,1 %
Nevím.	13	12,3 %	5	7,3 %	7	18,9 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Z tabulky č. 16 je možné vyčíst, že 84,9 % dotázaných zastává striktně odmítavý přístup k řešení nepříznivé životní situace prostitucí. Třináct respondentů (12,3 %) si není jisto, jak by nepříznivou životní situaci řešilo. Je tedy nutné brát v potaz variantu, že by se k řešení osobních problémů prostitucí mohli v budoucnu přiklonit. Tři respondenti (2,8 %) zastávají názor, že by tímto způsobem nepříznivou situaci řešili, přičemž tyto osoby jsou dívky.

V návaznosti na tento fakt je možné vyhodnotit hypotézu č. 3, jejíž znění je následující: **Chlapci více souhlasí s řešením nepříznivé situace prostitucí než dívky.** Hypotéza je zamítnuta, jelikož výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že s řešením nepříznivé životní situace prostitucí více souhlasí dívky.

Otázka č. 9: Ohodnot' závažnost níže vypsaneho rizikoveho chovani ve škaie 1-8.

- 1 bod = nejnižší závažnost; 8 bodů = nejvyšší závažnost

Tabulka č 17: Bodové ohodnocení jednotlivých typů rizikového chování

Možnosti	C	D	Ch
Sprosté nadávky	148	96	52
Graffiti	249	156	93
Vandalismus	399	254	145
Nadměrná konzumace alkoholu	479	298	181
Krádeže	542	337	205
Prostituce	591	390	201
Užívání drog	707	446	261
Týrání zvířat	711	470	241

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Tabulka č. 18: Pořadí závažnosti jednotlivých typů rizikového chování dle subjektivního přesvědčení respondentů

Možnosti	C	D	CH
Sprosté nadávky	1	1	1
Graffiti	2	2	2
Vandalismus	3	3	3
Nadměrná konzumace alkoholu	4	4	4
Krádeže	5	5	6
Prostituce	6	6	5
Užívání drog	7	7	8
Týrání zvířat	8	8	7

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

V rámci této otázky měli respondenti za úkol vyhodnotit závažnost jednotlivých typů rizikového chování dle jejich subjektivního přesvědčení. Každé nabízené možnosti dotazovaní přiřadili konkrétní počet bodů ve škále od 1–8. U každého typu rizikového chování byly body sečteny a seřazeny dle míry závažnosti. V druhém sloupci tabulky č. 18 lze vyčíst posloupnost typů rizikového chování dle míry jejich nebezpečí z pohledu všech respondentů průzkumného šetření. Za nejméně závažný rizikový jev respondenti považují sprosté nadávky, dále graffiti, vandalismus, nadměrnou konzumaci alkoholu, krádeže, prostituci, užívání drog a za nejzávažnější je považován jev týrání zvířat. Ve třetím sloupci je zaznamenána posloupnost, která je sestavena na základě názorů dívek. Je totožná s pořadím ve druhém sloupci, který zobrazuje postoj všech dotazovaných. Pořadí rizikových jevů, které odráží názory dívek, není překvapující, jelikož počet dívek v průzkumném šetření poměrně výrazně převažuje počet dotazovaných chlapců. Čtvrtý sloupec tabulky č. 18 zobrazuje subjektivní vnímání rizikového chování z pohledu chlapců.

V návaznosti na otázku č. 9 je možné vyhodnotit hypotézu č. 2: **Dívky považují prostituci za závažnější rizikový jev než chlapci.** Na základě výsledků, které jsou zobrazeny v tabulce č. 17 a č. 18, je patrné, že tuto hypotézu lze přijmout. V případě dívek se prostituce umístila na 6. místě (390 bodů) dle stupně závažnosti a v případě chlapců dosáhla 5. příčky (201 bodů).

Otázka č. 10: Jak podle tebe zní definice pojmu *sexting*?

Tabulka č. 19: Definice pojmu *sexting*

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Nebezpečné pronásledování lidí	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Poslání textového, fotografického, audio nebo video obsahu se sexuálním podtextem prostřednictvím informačních a komunikačních technologií	105	99,1 %	69	100 %	36	97,3 %
Poškození jiné osoby tím, že je proti své vůli označena jako gay či lesba	1	0,9 %	0	0 %	1	2,7 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

V příložené tabulce č. 19 lze vyzorovat, že téměř všichni respondenti (99,1 %) otázku č. 10 zodpověděli správně. Pouze v jednom případě (0,9 %) byla zvolena chybná varianta C, přičemž takto odpověděl jeden chlapec (2,7 %). Dívky projevíly 100% znalost.

Otázka č. 11: Jak podle tebe zní definice pojmu *kybergrooming*?

Tabulka č. 20: Definice pojmu *kybergrooming*

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Podvodná technika, která má za cíl dostat se prostřednictvím internetu k některým citlivým údajům (číslo a heslo bankovního účtu, kreditní karty apod.)	24	22,6 %	13	18,8 %	11	29,7 %
Internetová diskuze, která přeroste v hádku a ztrácí charakter věcné a konstruktivní výměny názorů	6	5,7 %	5	7,3 %	1	2,7 %
Chování, kdy si pachatel na internetu vytipovává oběť, snaží se získat její důvěru, vybudovat s ní blízký vztah a vylákat ji k osobní schůzce, cílem setkání je oběť zneužít	76	71,7 %	51	73,9 %	25	67,6 %

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Dle výsledků zobrazených v tabulce č. 20 je patrné, že správné zodpovězení otázky č. 11 pro respondenty průzkumného šetření nebylo již tak snadné. I přes to však výsledky ukazují, že téměř tři čtvrtiny dotázaných (71,7 %) zodpovědělo položenou otázku správně. Třicet respondentů (28,3 %) zodpovědělo otázku chybně. Ve 4. a 6. sloupci tabulky lze vyzorovat, jak ve vyřešení otázky obstáli chlapci a dívky.

Je patrné, že rozdíl ve znalosti pojmu *kybergrooming* není mezi chlapci a dívkami razantní. Nicméně musíme konstatovat, že dívky projevily vyšší znalost a 51 (73,9 %) ze všech respondentek zvolilo správnou variantu C. V případě chlapců správně zodpovědělo otázku 25 respondentů (67,6 %).

Otázka č. 12: Kdo je dle tvého názoru nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání?

Tabulka č. 21: Nejčastější pachatel sexuálního zneužívání

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Rodinný příslušník, vedoucí zájmového kroužku, ...	25	23,6 %	21	30,4 %	4	10,8 %
Neznámá osoba na internetu	70	66,0 %	41	59,4 %	29	78,4 %
Neznámá osoba na ulici	11	10,4 %	7	10,2 %	4	10,8 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Výsledky ukazují, že tuto otázku lze vyhodnotit jako nejvíce problematickou. Správně odpovědělo pouhých 25 respondentů (23,6 %). Až 70 respondentů (66,0 %) zvolilo možnost, že nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání je neznámá osoba na internetu. Dá se tvrdit, že vzhledem k dnešní době, která je velmi spjata s vlivem internetu a sociálních sítí, přesvědčení respondentů není nijak překvapující. Dále zde jistě figuruje fakt, že v době distribuce dotazníků byl v kině promítán dokumentární film *V síti*, ve kterém figurují potenciální pachatelé komerčního sexuálního zneužívání z prostředí internetu. I přes to je třeba vycházet z odborné literatury, která tvrdí, že nejčastějšími pachateli sexuálního zneužívání dětí a mládeže bývají rodiče, nevlastní rodiče, starší sourozenci, příbuzní, známi, učitelé, vedoucí zájmových kroužků nebo dětských táborů (Hanušová, 2011).

Jedenáct respondentů (10,4 %) pak zvolilo variantu, že nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání je neznámá osoba na ulici, přičemž tyto případy jsou pouze ojedinělé.

V 4. a 6. sloupci tabulky č. 21 je zobrazen přehled odpovědí v rámci skupiny chlapců a dívek. Je patrné, že dívky i prostřednictvím této otázky projevily znalost ve větším měřítku než chlapci. Správně položenou otázku zodpovědělo 21 dívek (30,4 %) a pouze 4 (10,8 %) chlapci.

Při vyhodnocování otázky č. 3 bylo zmíněno, že v rámci otázky č. 12 bude vyhodnocena hypotéza č. 1: **Dívky vykazují vyšší míru informovanosti o problematice CSEC než chlapci.** Pro přijetí či zamítnutí hypotézy je nutné připomenout data, ze kterých je při vyhodnocení hypotézy č. 1 vycházeno. Otázka č. 3 odhalila, že pojem komerčního sexuálního zneužívání nezná 23 respondentů (21,7 %), z nichž je 12 dívek (17,4 %) a 11 chlapců (29,7 %). Je tedy zřejmé, že v rámci této otázky projevily vyšší znalost o komerčním sexuálním zneužívání dívky. Otázka č. 10 byla zaměřena na zjištění znalosti pojmu *sexting*. Správnou odpověď zvolilo 100 % dívek a 97,3 % chlapců. Rozdíl je minimální, ale i tak lze s určitou pravděpodobností konstatovat, že i v rámci této otázky dívky projevily vyšší informovanost než dotazovaní chlapci. Otázka č. 11 zkoumala, zdali dotazovaní znají význam slova *kybergrooming*. Výsledky ukazují, že správnou odpověď znalo 76 respondentů (71,7 %). Konkrétně bezchybně odpovědělo 51 dívek (73,9 %) a 25 chlapců (67,6 %). V otázkách č. 3, 10, 11 a 12 se dívky prokázaly vyšší informovaností než chlapci, a proto lze hypotézu č. 1 přijmout.

Otázka č. 13: Myslíš si, že je společnost o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže dostatečně informovaná?

Tabulka č. 22: Názor respondentů na míru informovanosti společnosti o CSEC

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Ano	28	26,4 %	12	17,4 %	16	43,2 %
Ne	63	59,4 %	48	69,6 %	15	40,6 %
Nevím	15	14,2 %	9	13,0 %	6	16,2 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Nejvíce respondentů (59,4 %) si myslí, že společnost není o CSEC dostatečně informovaná. Dvacet osm respondentů (26,4 %) projevilo optimismus a zastává názor, že společnost má o CSEC dostatek informací. Patnáct dotazovaných (14,2 %) projevilo názor, že skutečnost nejsou schopni zhodnotit, a zvolilo třetí nabízenou možnost.

Lze předpokládat, že při vyhodnocení této otázky dotazovaní vycházeli zejména z postoje o svých znalostech vztahujících se ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí a mládeže. Už z této otázky bychom mohli předpokládat, že by respondenti mohli mít zájem o získání více informací o dané problematice.

Otázka č. 14: Chtěl/a by ses ve škole o komerčním sexuálním zneužívání dozvědět více informací?

Tabulka č. 23 Zájem respondentů se dozvědět o problematice CSEC více informací

Možnosti	C	C	D	D	CH	CH
Ano.	65	61,3 %	51	73,9 %	14	37,8 %
Ne, myslím si, že o komerčním sexuálním zneužívání mám dostatek informací.	16	15,1 %	6	8,7 %	10	27,0 %
Je mi to jedno.	25	23,6 %	12	17,4 %	13	35,2 %
Celkem	106	100 %	69	100 %	37	100 %

C = celkem; D = dívky; CH = chlapci

Výsledky ukazují, že celkem 65 respondentů (61,3 %) projevilo zájem se o problematice CSEC dozvědět více informací. Můžeme pravděpodobně usoudit, že tito respondenti cítí, že jejich znalosti o CSEC jsou nedostačující. V této souvislosti lze připomenout výsledek, který byl odhalen v rámci otázky č. 13.

Šedesát tři respondentů (59,4 %) se domnívá, že společnost je nedostatečně informovaná o problematice CSEC. Ve výsledcích je možné spatřovat určitou míru vzájemné závislosti.

Šestnáct dotázaných (15,1 %) tvrdí, že se cítí být o komerčním sexuálním zneužívání dětí a mládeže plně informovaní. Dvacet pět respondentů (23,6 %) neprojevuje výrazný zájem o získání více vědomostí o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Tento výsledek však nelze vyhodnotit jako výhradně negativní zpětnou vazbu. Opověď *Je mi to jedno* je poměrně neurčitá, tudíž můžeme předpokládat, že i tito studenti by o získání více informací o CSEC mohli mít zájem.

6.4 Shrnutí průzkumného šetření

Cílem průzkumného šetření bylo zjistit, jaká je informovanost žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání. V návaznosti na předmět zkoumání bylo stanoveno 6 deskriptivních hypotéz, které byly v rámci podkapitoly 6.2 Analýza a interpretace výsledků vyhodnoceny. Na základě výsledků průzkumného šetření byly 4 hypotézy přijaty a 2 hypotézy vyvráceny.

Potvrdilo se, že dotazované dívky jsou o problematice komerčního sexuálního zneužívání více informovány než dotazovaní chlapci. Je však nutné konstatovat, že respondenti mají ve svých znalostech o komerčním sexuálním zneužívání dětí a mládeže jisté nedostatky, a proto by bylo vhodné žákům a studentům poskytnout více informací.

V rámci průzkumného šetření bylo rovněž zjištěno, které sociální sítě respondenti nejvíce užívají a kolik času na nich denně tráví. Z těchto výsledků můžeme usuzovat, že mládež je skupinou, která je výrazně ohrožena komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu, zejména 19,8 % dotazovaných, kteří na sociálních sítích tráví v průměru 4–8 hodin denně. Ukázalo se, že 39,6 % respondentů má subjektivní zkušenost s pozváním k osobní schůzce s osobou, kterou znali pouze přes internet. Téměř totožné množství dotazovaných osob (40,6 %) bylo nabádáno druhou osobou k zaslání obnažených fotografií či videa.

Zkoumáním bylo zjištěno, že značná část respondentů (84,9 %) vnímá prostituci jako nepřijatelný způsob, kterým by řešila svou nepříznivou sociální situaci. V návaznosti na tuto otázku byl dále zjišťován subjektivní postoj k jednotlivým typům rizikového chování ve společnosti. Výsledky prokázaly, že dívky vnímají prostituci jako závažnější rizikový jev než chlapci.

Za pozitivní výsledek lze považovat skutečnost, že více než polovina respondentů (61,5 %) si přeje být v rámci školy více informována o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

K výsledkům průzkumného šetření je však třeba přistupovat s jistou rezervou. Dotazník byl vyplněn 106 respondenty. Na základě takového počtu nelze vyřknout tvrzení, která by se uplatnila v rámci celé společnosti. Tyto výsledky však mohou posloužit jako zpětná vazba zejména pro Základní školu náměstí Míru v Novém Boru a Gymnázium v Novém Boru, kde výzkumné šetření bylo provedeno.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo poskytnout teoretická východiska, která napomohou k pochopení závažnosti jevu komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. V první kapitole bakalářské práce byla pozornost věnována charakteristice cílové skupiny, ke které se téma bakalářské práce váže. Definování pojmů *dítě* a *mládež* není snadné, jelikož každý obor zastává své teoretické východisko. Z tohoto důvodu byl popsán sociologický, pedagogický, psychologický a právní pohled, který problematiku definování tohoto pojmosloví řeší. V závěru první kapitoly bylo konstatováno, že v rámci bakalářské práce se přikloníme k sociologickému pojetí.

Komerční sexuální zneužívání nelze od sociálně patologických jevů sexuálního zneužívání, fyzického a psychického týrání či zanedbávání striktně oddělovat. Z tohoto důvodu byla druhá kapitola bakalářské práce věnována syndromu CAN neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. V rámci samostatných podkapitol byla probrána problematika sexuálního zneužívání a komerčního sexuálního zneužívání.

Třetí kapitola bakalářské práce byla věnována jednotlivým formám komerčního sexuálního zneužívání, tedy dětské prostituci, dětské pornografii a obchodu s lidmi. Komerční sexuální zneužívání v prostředí internetu bylo z hlediska jeho závažnosti probráno v samostatné, čtvrté kapitole bakalářské práce. Konkrétně byla řešena tematika dětské pornografie v prostředí internetu, dále pak tematika sextingu, kybergroomingu a webcam trollingu. V rámci podkapitoly 4.1 Dětské pornografie v prostředí internetu byl představen závažný případ šíření a výroby dětské pornografie, který se shodou okolností odehrál na území Královehradeckého kraje.

Poslední teoretická kapitola této bakalářské práce byla zaměřena na prevenci komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. V kapitole byla definována jak primární, tak sekundární i terciální prevence. V rámci terciální prevence bylo poukázáno na přesný postup pedagoga, který by měl dodržet, aby došlo ke včasnému odhalení, že je dítě fyzicky či psychicky týráno, sexuálně zneužíváno nebo zanedbáváno.

Lze konstatovat, že cíl bakalářské práce byl splněn. Teoretická část poskytuje interpretaci teoretických poznatků, které poukazují na skutečnost, že komerční sexuální zneužívání dětí a mládeže je závažný celospolečenský patologický jev.

Hlavním cílem průzkumného šetření bylo zjistit, jaké povědomí mají žáci druhého stupně základních škol a studenti středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Průzkumné šetření bylo provedeno dotazníkovou formou. Před realizací dotazníkového šetření bylo stanoveno 6 deskriptivních hypotéz, přičemž 4 hypotézy byly přijaty a 2 vyvráceny.

V první části dotazníku bylo zkoumáno, jaké sociální sítě dotazovaní používají a kolik hodin denně na těchto sociálních sítích tráví. Z těchto údajů vyšlo najevo, že téměř jedna pětina respondentů je vzhledem ke strávenému času na sociálních sítích vysoce ohrožena komerčním sexuálním zneužíváním v prostředí internetu. Dále bylo prostřednictvím dotazníkového šetření zkoumáno, z jakých informačních zdrojů se respondenti o komerčním sexuálním zneužívání dětí a mládeže dozvěděli.

O nebezpečí kyberprostoru bylo v teoretické části hojně pojednáno, a proto k této tematice byly směřovány tři otázky v dotazníkovém šetření. Výsledky prokázaly, že zhruba dvě pětiny respondentů byly pozvány na osobní schůzku s osobou, kterou znaly pouze přes sociální sítě. Téměř totožné množství dotazovaných bylo nabádáno k zaslání obnažené fotografie či videa. Prokázalo se, že v obou případech výrazně převažovalo procento dívek.

Následující část dotazníkového šetření zkoumala faktickou znalost respondentů. Byly jim položeny otázky, prostřednictvím kterých bylo zjišťováno, zdali dotazovaní znají význam pojmů *sexting* a *kybergrooming*. Otázka, jež zkoumala, kdo je dle názorů respondentů nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání, se projevila jako nejproblémovější. Na základě výsledků byla přijata hypotéza, že dívky jsou o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže více informovány než chlapci. Respondenti by však měli získat možnost se dozvědět o komerčním sexuálním zneužívání více vědomostí, jelikož jejich povědomí o této problematice není stoprocentní.

Za pozitivní můžeme vnímat skutečnost, že více než polovina dotazovaných chce být v rámci školy více informovaná o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže.

Bakalářská práce by mohla posloužit účelům občanské výuky na základních a středních školách. Pedagogové, stejně tak jako rodiče, by měli dbát na šíření povědomí o CSEC a zamezit tak dobrovolnému či nedobrovolnému vstupu mladého jedince do sexuálního průmyslu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BANGE, Dirk a Wilhelm KÖRNER. (2002): *Handwörterbuch Sexueller Missbrauch* (Příruční slovník sexuálního zneužívání). Göttingen, Hogrefe.

BEŇO, Pavel. *Šarmantní násilníci: antimobbingová příručka*. Praha: Portál, 2015, 198 s. ISBN 978-80-262-0938-6.

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 132 s. ISBN 978-80-7338-091-5.

BRICHČÍN, Slavoj. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996, 108 s. ISBN 80-85121-16-6.

ČECH, Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. České Budějovice: THEIA - krizové centrum, 2017, 131 s. ISBN 978-80-904854-4-0.

DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995, 245 s., [8] s. barev. fot. ISBN 80-7169-192-5.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada, 2005, 251 s. ISBN 80-247-1201-6.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-78-4.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, [2011], 1 složený l. Vzdělávání dospělých.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

KORNEL, Martin. Věková hranice dítěte: prostředek ochrany dítěte?. In: COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2010, ISBN 978-80-210-5151-5.

KOZEL, Roman, Lenka MYNÁŘOVÁ a Hana SVOBODOVÁ. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada, 2011, 304 s. Expert. ISBN 978-80-247-3527-6.

KRAUS, Blahoslav. Co ohrožuje dětství na počátku 21. století. In: *Acta sociopathologica*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. ISBN 978-80-7435-666-7.

LENHART, Volker. (2003): *Pädagogig der Menschenrechte (Pedagogika lidských práv)*. Opladen, Leske + Budrich.

Lidská práva v praxi: manuál pro sociální práci s oběťmi obchodu se ženami a dětmi. Praha: La Strada, 2002, 124 s.

MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál, 2008, 210 s. ISBN 978-80-7367-320-8.

PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Jiří LINHART. *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova-vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

TRUELLOVÁ, Iva, Eva VANÍČKOVÁ a Věra NOVOTNÁ. *Včasná detekce dětí ohrožených násilím*. Praha: [Fakultní nemocnice v Motole], [2016], 46 s. ISBN 978-80-87347-27-0.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, c2007, 141 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2218-4.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, 118 s. ISBN 80-7178-286-6.

Legislativa a legislativní dokumenty

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016, 155 s. ISBN 978-80-7421-120-1.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *zakonyprolidi.cz* [online]. ©2010-2020 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. In: *zakonyprolidi.cz* [online]. ©2010-2020 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *zakonyprolidi.cz* [online]. ©2010-2020 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#cast3>.

Internetové zdroje

Česká tisková kancelář. Výroba a byznys s dětskou pornografií: soud uložil muži pokutu a tři roky vězení. In: *irozhlas.cz* [online]. ©2019 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/detska-pornografie-soud-hradec-kralove_1912111136_sot.

JEŽKOVÁ, Ivana. Operace „ATELIER“. In: *policie.cz* [online]. ©2014 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/operace-atelier.aspx>.

KOPECKÝ., Kamil a Martin KOŽÍŠEK. Falešně webkamery jako prostředky získávání intimních materiálů. In: *slideshare.net* [online]. ©2013 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/kopecky/podvody-s-webkamerami-webcam-trolling>.

MILFAIT, René. Prostituce dětí a dětská pornografie. In: *sancedetem.cz* [online]. ©2015a [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemovye-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-diteti/komercni-sexualni-zneužívání-deti/prostituce-deti-a-detska-pornografie.shtml>.

MILFAIT, René. Vykořisťování dívek v prostituci. In: *sancedetem.cz* [online]. ©2015b [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemovye-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-diteti/komercni-sexualni-zneužívání-deti/prostituce-deti-a-detska-pornografie.shtml>.

NOVÁKOVÁ, Milena. Co je sexuální zneužívání?. In: *rozhlas.cz* [online]. ©2012 [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/teens/duverne/_zprava/co-je-sexualni-zneuzivani--1001879.

Česko-Slovenská filmová databáze. V síti. In: *csfd.cz* [online]. ©2001-2020 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/720753-v-siti/video/#play-video-157763119>.

Přílohy

Příloha A: Dotazník

Povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Sociální patologie a prevence na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Ráda bych Tě touto formou požádala o vyplnění následujícího dotazníkového šetření, jehož výsledky budou využity pro potřeby praktické části mé bakalářské práce na téma Povědomí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže. Dotazník je zcela anonymní.

Pohlaví: muž žena **Věk:** _____

1. Jaké sociální sítě používáš? Zakroužkuj:

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď.

- A. Facebook
- B. Messenger
- C. Instagram
- D. Snapchat
- E. Twitter
- F. WhatsApp
- G. Viber
- H. Jiné: _____

2. Kolik hodin denně trávíš na sociálních sítích?

- A. 1–2 hodiny
- B. 2–4 hodiny
- C. 4–6 hodin
- D. 6–8 hodin
- E. Více

3. Kde ses o komerčním sexuálním zneužívání dozvěděl/a?

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď.

- A. O komerčním sexuálním zneužívání jsem ještě neslyšel/a.
- B. Škola
- C. Rodiče
- D. Film, TV, video
- E. Internet
- F. Časopisy
- G. Knihy
- H. Kamarádi

4. Dostal/a jsi někdy pozvání k osobní schůzce s cizí osobou, kterou jsi znal/a pouze přes sociální sítě? (Facebook, Instagram, Messenger, Twitter, Snapchat, Skype, ...)

- A. Ano
- B. Ne

5. Pokud ano, zúčastnil/a ses této schůzky? Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „NE“, tuto otázku nevyplňuj.

- A. Ano
- B. Ne

6. Byl/a jsi někdy nabádán/a druhou osobou k zaslání obnažených fotografií /videa?

- A. Ano
- B. Ne

7. Pokud ano, v jakém osobním vztahu jsi s touto osobou byl/a? Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „NE“, tuto otázku nevyplňuj.

- Můžeš zvolit více než jednu odpověď.

- A. Kamarád/ka
- B. Partner/ka
- C. Cizí osoba
- D. Někdo jiný

8. Dokážeš si představit, že bys nepříznivou životní situaci řešil/a prostitucí?

- A. Ano.
- B. Ne, nepříznivou situaci bych tímto způsobem nikdy neřešil/a.
- C. Nevím.

9. Ohodnot' závažnost níže vypsaneho rizikoveho chovani ve skále 1–8.

1 = nejnižší závažnost / 8 = nejvyšší závažnost

- Nadměrná konzumace alkoholu = ____
- Týrání zvířat = ____
- Prostituce = ____
- Sprosté nadávky = ____
- Vandalismus = ____
- Graffiti = ____
- Užívání drog = ____
- Krádeže = ____

10. Jak podle tebe zní definice pojmu *sexting*?

- A. Nebezpečné pronásledování lidí
- B. Poslání textového, fotografického, audio nebo video obsahu se sexuálním podtextem prostřednictvím informačních a komunikačních technologií
- C. Poškození jiné osoby tím, že je proti své vůli označena jako gay či lesba

11. Jak podle tebe zní definice pojmu *kybergrooming*?

- A. Podvodná technika, která má za cíl dostat se prostřednictvím internetu k některým citlivým údajům (číslo a heslo bankovního účtu, kreditní karty apod.)
- B. Internetová diskuze, která přeroste v hádku a ztrácí charakter věcné a konstruktivní výměny názorů
- C. Chování, kdy si pachatel na internetu vytipovává oběť, snaží se získat její důvěru, vybudovat s ní blízký vztah a vylákat ji k osobní schůzce, cílem setkání je oběť zneužít

12. Kdo je dle tvého názoru nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání?

- A. Rodinný příslušník, vedoucí zájmového kroužku, ...
- B. Neznámá osoba na internetu
- C. Neznámá osoba na ulici

13. Myslíš si, že je společnost o problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí a mládeže dostatečně informovaná?

- A. Ano
- B. Ne
- C. Nevím

14. Chtěl/a by ses ve škole o komerčním sexuálním zneužívání dozvědět více informací?

- A. Ano.
- B. Ne, myslím si, že o komerčním sexuálním zneužívání mám dostatek znalostí.
- C. Je mi to jedno.

Děkuji Ti za vyplnění mého dotazníku!

Adéla Marešová